

49. Tiistaina 9 päivänä toukokuuta 1989

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia		6) Ehdotus yhteisaluelajiksi	Siv. 1308
		Hallituksen esitys n:o 22	
		Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 10	
Ainoa käsittely:	Siv.	7) Ehdotus laiksi ulkomaisten vakuutusyhtiöiden toiminnasta Suomessa	„
1) Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen toimintakertomus vuodelta 1987	1288	Hallituksen esitys n:o 231/1988 vp.	
Mainittu kertomus (K n:o 10/1988 vp.)		Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 5	
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 9		8) Ehdotus laiksi Luxemburgin kanssa sosiaaliturvasta tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä	„
2) Asetus 23 päivältä maaliskuuta 1989 posti- ja telelaitoksen eräiden virkojen perustamisesta ja lakkauttamisesta	1290	Hallituksen esitys n:o 34	
Mainittu asetus (A n:o 3)		Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 19	
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 2			
Ensimmäinen käsittely:		Esitellään:	
3) Ehdotus laiksi liikevaihtoverolain 16 ja 27 §:n väliaikaisesta muuttamisesta	„	9) Hallituksen esitys n:o 60 laiksi Valtionrautateistä	„
Hallituksen esitys n:o 38		10) Hallituksen esitys n:o 53 Norjan kanssa Tenojoen kalastuspiirin yhteisestä kalastussäännöstä tehdyn sopimuksen ja siihen liittyvän kalastussäännön eräiden määräysten hyväksymisestä	1319
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 18		11) Hallituksen esitys n:o 54 laiksi laintarkastuskunnasta annetun lain muuttamisesta	1323
4) Ehdotus laiksi vapaakunnan oikeudesta poiketa eräistä säännöksistä ja määräyksistä	1302	12) Hallituksen esitys n:o 55 laiksi vesilain muuttamisesta	„
Hallituksen esitys n:o 19		13) Hallituksen esitys n:o 58 laiksi urheilupuistojen valtionavusta annetun lain muuttamisesta	„
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 9		14) Valtioneuvoston päätös 20 päivältä huhtikuuta 1989 puuvapaasta painopaperista suoritettavasta vientitalletuksesta annetun valtioneuvoston päätöksen kumoamisesta (VNP n:o 3)	„
5) Ehdotus laiksi viranomaisten määräyksiä ja ohjeita koskevista toimenpiteistä	1308	15) Eduskunnan kirjaston kertomus vuodelta 1988 (K n:o 5)	„
Hallituksen esitys n:o 7			
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 11			

Pöydällepanoa varten esitellään:

16) Liikennevaliokunnan mietintö n:o 3 hallituksen esityksestä laiksi elinkeinon harjoittamisen oikeudesta annetun lain 22 §:n muuttamisesta (HE n:o 13) 1323

Puhetta johtaa ensimmäinen varapuhemies
Hetemäki-Olander.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Aaltonen, E. Aho, Ahonen, Ajo, Almgren, Anttila, Backman, Björklund, Donner, Elo, Hautala, Hilpelä, Härmäläinen, Ikkala, Jansson, Joenpalo, Järvisalo-Kanerva, Karkinen, Kietäväinen, Knuuttila, Kuuskoski-Vikatmaa, Laaksonen, Laine, Laitinen, Mattila, Melin, Miettinen, Myller, Mäki-Hakola, Mäkipää, Mörttinen, Nyby, Nyman, Paakkinen, Pesola, Pietikäinen, Pystynen, Renko, Renlund, Riihijärvi, T. Roos, Savolainen, Särkijärvi, Tiuri, Uitto, Uosukainen, Wahlström, Valli, Varpasuo, Viinanen ja Virolainen.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä virkatehtävien vuoksi edustajat Miettinen, Pesola ja Uosukainen sekä yksityisasioiden takia edustajat Ahonen, Backman, Järvisalo-Kanerva, Laitinen, Savolainen, Varpasuo ja Virolainen, tästä ja huomista päivästä virkatehtävien vuoksi edustajat Knuuttila ja Pietikäinen sekä kuluvan toukokuun 11 päivään virkatehtävien takia edustajat Aaltonen, Ajo, Almgren, Karkinen, Kuuskoski-Vikatmaa, Laine, Melin, Mörttinen, Nyman, Pystynen, Renko, Riihijärvi, Uitto, Wahlström ja Valli sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Joenpalo ja Myller.

Uusia hallituksen esityksiä

Ensimmäinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että tasavallan presidentin kirjelmän ohella kuluvan toukokuun 5 päivästä ovat edus-

kunnalle saapuneet hallituksen esitykset n:ot 62, 63, 66—72 ja 75—78, jotka nyt on edustajille jaettu.

Kirjalliset kysymykset

Ensimmäinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat puhemiehelle osoitettuna, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 131, 141, 146, 147, 150, 160, 162 ja 179. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Puheenvuoron saatuaan lausuu

Ed. Kortesalmi: Arvoisa puhemies! Ilmoitus suurelle valiokunnalle: Suuri valiokunta kokoontuu poikkeuksellisesti ensi torstaina heti ensimmäisen istunnon keskeydyttyä.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen toimintakertomus vuodelta 1987

Ainoa käsittely

Mainittu kertomus (K n:o 10/1988 vp.)
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 9

Ensimmäinen varapuhemies: Käsitteilyn pohjana on sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 9. Viime perjantaina pidetyssä täysistunnossa julistettiin keskustelu asiasta päättyneeksi.

Keskustelussa on ed. Moilanen ed. Fredin kannattamana ehdottanut perusteluissa lausuttavaksi:

1) "Eduskunta edellyttää, että hallitus antaa viipymättä eduskunnalle esityksen kansaneläkeuudistuksen neljännen vaiheen toteuttamisesta."

2) "Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimiin lääkärin määräämän jalkahoidon saattamiseksi sairausvakuutuskorvauksen piiriin."

Ed. Stenius-Kaukonen ed. Astalan kannattamana on ehdottanut vastalauseeseen sisältyvien kolmen erillisen lausumaehdotuksen hyväksymistä, minkä lisäksi hän niin ikään ed. Astalan

kannattamana on neljänneksi ehdottanut perusteluissa lausuttavaksi: "Eduskunta edellyttää kansaneläkeuudistuksen neljännen vaiheen toteuttamista vesittämättömänä sekä eläkkeiden indeksitarkistusten yhtenäistämistä siten, että kaikkia eläkkeitä tarkistetaan TEL-indeksin mukaan."

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Mietinnön ponsi hyväksytään.

Ensimmäinen varapuhemies: Nyt on äänestettävä perusteluja koskevista ehdotuksista asiaryhmittäin.

Kansaneläkeuudistuksen neljännen vaiheen toteuttamista koskevat ed. Moilasen 1) ehdotus ja ed. Stenius-Kaukosen ehdotus ovat vastakkaiset, joten ehdotan meneteltäväksi siten, että ensin äänestetään niiden välillä ja sitten voittaneesta mietintöä vastaan.

Jalkahoitoa koskevat ed. Moilasen 2) ehdotus ja vastalauseeseen sisältyvä ed. Stenius-Kaukosen ehdotus ovat niin ikään vastakkaiset, joten ensin äänestetään niiden välillä ja sitten voittaneesta mietintöä vastaan.

Vastalauseeseen sisältyvät, hierontaa koskeva ed. Stenius-Kaukosen ehdotus samoin kuin hänen vitamiineja ja hivenaineita koskeva ehdotuksensa ovat erillisiä, joten niistä kummastakin äänestetään erikseen mietintöä vastaan.

Menettelytapa hyväksytään.

Äänestykset ja päätökset:

Ensimmäinen varapuhemies: Ensin äänestetään kansaneläkeuudistuksen neljättä vaihetta koskevista ehdotuksista.

1) Äänestys ed. Moilasen 1) ehdotuksen ja ed. Stenius-Kaukosen ehdotuksen välillä.

Ed. Moilasen 1) ehdotus "jaa", ed. Stenius-Kaukosen ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 59 jaa- ja 70 ei-ääntä, 17 tyhjää; poissa 53. (Koneään. 1)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt ed. Stenius-Kaukosen ehdotuksen.

2) Äänestys ed. Stenius-Kaukosen ehdotuksesta mietintöä vastaan.

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 83 jaa- ja 63 ei-ääntä; poissa 53. (Koneään. 2)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Ensimmäinen varapuhemies: Nyt on äänestettävä jalkahoitoa koskevista ehdotuksista.

1) Äänestys ed. Stenius-Kaukosen ehdotuksen ja ed. Moilasen 2) ehdotuksen välillä.

Ed. Stenius-Kaukosen ehdotus "jaa", ed. Moilasen 2) ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 80 jaa- ja 51 ei-ääntä, 13 tyhjää; poissa 55. (Koneään. 3)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt ed. Stenius-Kaukosen ehdotuksen.

2) Äänestys ed. Stenius-Kaukosen ehdotuksesta mietintöä vastaan.

Mietintö "jaa", ed. Stenius-Kaukosen ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 89 jaa- ja 55 ei-ääntä; poissa 55. (Koneään. 4)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Ensimmäinen varapuhemies: Sitteen äänestetään hierontaa koskevasta ed. Stenius-Kaukosen ehdotuksesta.

Mietintö "jaa", ed. Stenius-Kaukosen ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 86 jaa- ja 56 ei-ääntä; poissa 57. (Koneään. 5)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Ensimmäinen varapuhemies: Loppuksi on äänestettävä vitamiineja ja hivenaineita koskevasta ed. Stenius-Kaukosen ehdotuksesta.

Mietintö "jaa", ed. Stenius-Kaukosen ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 84 jaa- ja 45 ei-ääntä, 5 tyhjää; poissa 65. (Koneään. 6)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Asia on loppuun käsitelty.

2) Asetus 23 päivältä maaliskuuta 1989 posti- ja telelaitoksen eräiden virkojen perustamisesta ja lakkauttamisesta

Ainoa käsittely

Mainittu asetus (A n:o 3)

Liikennevaliokunnan mietintö n:o 2

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on liikennevaliokunnan mietintö n:o 2.

Keskustelua ei synny.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

3) Ehdotus laiksi liikevaihtoverolain 16 ja 27 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 38

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 18

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 18.

Keskustelu:

Ed. Seppänen: Arvoisa puhemies! Nyt on käsillä jälleen sellainen esitys, jolla heikennetään pienituloisten ja sellaisten suurimenoisten perheiden asiaa, joita suurimenoisia ovat esimerkiksi lapsiperheet, emmekä me voi hy-

väksyä tällaisia veroja. Emme pidä niitä oikeutettuina. Katsomme, että liikevaihtoveron tilapäinenkin korottaminen lisää tuloeroja yhteiskunnassamme. Sen lisäksi näemme tämän askeleena kohden liikevaihtoveron merkityksen lisäämistä verojärjestelmässä. Pelkäämme, että seuraavassa vaiheessa hallitus laajentaa liikevaihtoveron pohjaa ja sillä tavalla saattaa elintarvikkeet ja palvelut liikevaihtoverolle, joka verotusmuoto on epäoikeudenmukainen verrattuna valtion tulo- ja varallisuusveroon, jota ollaan alentamassa.

Arvoisa puhemies! Me tulemme tämän lakiesityksen kolmannen käsittelyn yhteydessä ehdottamaan pontta, jonka mukaan verotuksen painopistettä pitäisi siirtää haittaverotuksen suuntaan. Se olisi myös välillinen vero niin kuin liikevaihtovero, mutta kohdistuisi oikeudenmukaisempaan yhteiskuntaan eikä lisäisi tuloeroja sillä tavalla kuin nyt käsillä oleva liikevaihtoveron korotusesitys. Mielellämme olemme valio-kunnassa nähneet, että myös keskustapuolue on valinnut tällaisen pienituloisia ihmisiä sortavan veron vastustamisen linjan.

Ed. Tennilä: Rouva puhemies! Me tulemme vastustamaan liikevaihtoveron korotusta perusteita, jotka varmasti työväenliikkeen kannalta tulevat aina olemaan kestäviä.

Ensinnäkin liikevaihtoveron korotus korottaa hintoja. Sehän menee hintoihin ja lisää näin inflaatiota, joka on aina pienituloisimpien ihmisten vihollinen.

Toisekseen liikevaihtoveron vaikutukset ovat erittäin epäsosiaalisia. Liikevaihtoveroahan maksetaan suhteessa tuloihin sitä enemmän, mitä pienemmät tulot ovat. Liikevaihtovero on siis vaikutuksiltaan valtion progressiivisen tuloveron vastakohta. Selvitykset osoittavat, että pienin tulonsaajakymmenyksen maksaa tuloistaan liikevaihtoveroa 30 prosenttia, kun sen sijaan suurituloisin kymmenyksen vain vähän alle 10 prosenttia. Siis kolme kertaa enemmän suhteessa tuloihin joutuvat pienituloiset näitä kulutusveroja maksamaan.

Tässä on se pääperuste, miksi työväenliikkeen ja myös keskustan pienituloisten asialla ollessaan olettaisi aina olevan liikevaihtoveron korottamista vastaan. Me olemme sitä. Minusta on erikoista se, että valtiovarainministeri Liikainen on muuttanut tässä asiassa kantansa täysin lyhyen ajan sisällä. Vielä viime lokakuussa hän täällä eduskunnan kyselytunnilla ilmoitti hyvin kategorisesti eli yksiselitteisesti, että liikevaihto-

veron korotusta ei tule tapahtumaan eikä liikevaihtoveron pohjaa tulla laajentamaan. Tämä oli valtiovarainministeri Liikasen erittäin yksiselitteinen vastaus täällä tehtyyn eduskuntakyselyyn.

Liikevaihtoveron korotusesitys on nyt kuitenkin eduskunnassa, eli valtiovarainministerin kanta on muuttunut, eikä tässä ole mennyt todellakaan montakaan kuukautta siitä, kun tuo kanta on toiseksi pyörähtänyt. Ei ihme, että luottamus laajemminkin horjuu hallitusta kohtaan, kun tänään sanotaan tätä ja huomenna tehdäänkin kuitenkin ihan päinvastaista.

Vastatessaan mainittuun kyselyyn, jonka ed. Seppänen teki, valtiovarainministeri Liikanen torjui liikevaihtoveron korotuksen silloin sanomalla, että Suomessa liikevaihtovero tällä hetkellä vastaa suurin piirtein Euroopan yhteisöjen keskimääräistä liikevaihtoverotasoa. Tason korottaminen sotisi sitä harmonisointipyrkimystä vastaan, joka tällä hetkellä Euroopassa valitsee.

No, korotus varmasti sotii kaikkia hyviä pyrkimyksiä vastaan, mutta valtiovarainministeri ei ollut täsmällinen tuossa kannanotossaan. Tosiasia on se, että meillä jo nyt kulutusveroina kerätään rahaa enemmän kuin Oecd-maissa keskimääräisesti, selvästi enemmän. Meillä kulutusverojen osuus koko verokertymästä on korkeampi kuin Oecd-maissa keskimäärin. Meillä siis verotus jo nyt on epäsosiaalisempaa kuin se on yleensä kapitalistisessa lännessä, ja jokainen liikevaihtoveron tai kulutusveron korotus tätä epäsosiaalisuutta vain lisää. Liikevaihtoveron korotuksen lisäksihän myös kunnallinen jakovero on noussut jo sadassa kunnassa ja uhkaa nousta ainakin noin parissasadassa kunnassa lähimpänä aikana.

Näin koko verotuksessa progressiivisuus heikkenee, eli verorasitus siirtyy pienituloisten kannettavaksi. Minä ymmärrän, että Sasille ja kumppaneille linja sopii hyvin — te olette isotuloisten asialla — mutta miten sosialidemokraatit ovat tällaisen verolinjan kannalla, sitä ihmettelen. Tämähän on kuin suoraan Englannista tuotua, ja siellä vallassa on konservatiivi Thatcher tällaisen verolinjan edistäjänä.

Ed. Pekkarinen: Arvoisa puhemies! Keskustan eduskuntaryhmä pitää periaatteessa hyväksyttävänä verotuksen painopisteen vähäistä siirtämistä kulutuksen, lähinnä ympäristöä rasittavan ja saastuttavan kulutuksen, verotuksen suuntaan. Yksittäisenä toimenpiteenä ja

tällä tavalla, mitä hallitus nyt esittää, emme ole kuitenkaan valmiita hyväksymään liikevaihtoveron puolen prosenttiyksikön korotusta. Näin siksi, että esitetty liikevaihtoveron korotus kohdistuu suhteellisesti ottaen kaikista rankimmin juuri niihin samoihin väestöryhmiin, joihin kohdistuvat myös hallituksen verouudistuksen kipeimmät ongelmat ja joihin kohdistuu myös revalvaation seurauksena tapahtuva korkotason nousu. Erityisesti pieni- ja keskituloiset asuntovelalliset lapsiperheet menettävät sekä verouudistuksessa lainakorkojen nousun ja nyt myös kulutusveron puolen prosenttiyksikön nousun vuoksi.

Kun näin tapahtuu ja kun keskustan eduskuntaryhmä ainakin luulee tietävänsä, ettei hallitus tee verouudistukseen korjauksia ennen 1. kesäkuuta, siis ennen sitä päivää kun tämä laki astuisi voimaan, emme voi todellakaan olla hyväksymässä liikevaihtoveron korotusta tällaisena yksittäisenä toimenpiteenä.

Tulemme asian myöhemmissä käsittelyissä perustelemaan kantamme vielä tarkemmin kuin myös esittämään kolmannessa käsittelyssä omia lausumia, lähinnä juuri haitta- ja saasteveroratkaisujen puolesta.

Ed. Sasi: Arvoisa puhemies! Täällä oppositio on arvostellut tätä hallituksen liikevaihtoveron korottamisesitystä, mutta oppositio ei ole tunnustanut sitä, mistä syystä tällainen esitys eduskunnalle on annettu. Syyhän on sikäli yksinkertainen, että tässä talouspoliittisessa tilanteessa täytyy ryhtyä joihinkin toimenpiteisiin kulutuksen kasvun hillitsemiseksi. Kuten ed. Tennilä totesi, nimenomaan inflaatio meillä on tällä hetkellä erittäin suuri ongelma ja inflaation kasvu on erittäin raskasta juuri pienituloisimmille. Nimenomaan inflaation kasvun hillitsemiseen tällä hallituksen esityksellä pyritään siten, että kulutuksen kasvua hillittäisiin.

Yleisestikin ottaen voidaan todeta se, että välitön verotus eli lähinnä tuloverotus ei ole kovin tehokas keino kulutuksen hillitsemiseen, koska se ajoittuu noin vuotta myöhemmäksi siitä, kun päätökset on tehty. Sen sijaan välillinen verotus, kuten liikevaihtoverotus, ajallisesti melko nopeasti kohdentuu juuri niihin tuotteisiin, ja nimenomaan tässä tapauksessa kulutukseen, mitä onkin ollut sitten tarkoitus hillitä.

Ed. Tennilälle haluan myös todeta sen, että mikäli kansainvälisiä vertailuja tehdään, niin tähän mennessä mm. Neuvostoliitossa lähes kaikki verotulot on kerätty välillisellä verotuk-

sella eli liikevaihtoveron kaltaisella verolla, sen sijaan suora tuloverotus on ollut lähes minimaalista sosialistisissa maissa. Jos ajatellaan liikevaihtoveron osuutta Suomessa kaikista verotuloista, on totta, että se on Oecd-tilastoissa keskimäärin hieman korkeammalla tasolla kuin muissa maissa, mutta tuloverotus sen sijaan on olennaisesti korkeammalla tasolla kuin muissa Oecd-maissa. Me olemme tuossa tilastossa kolmantena Uuden-Seelannin ja Tanskan jälkeen. Joten tässä suhteessa mielestäni tämä esitys on oikean suuntainen, ja haluaisin korostaa sitä, että kun täällä arvostellaan tätä hallituksen esitystä, olisi kohtuullista se, että oppositio kertoisi, mitkä ovat sen talouspoliittiset vaihtoehdot ja vaihtoehtotoimenpiteet, jotta saataisiin taloudellinen kehitys mahdollisimman oikeille raiteille.

Arvoisa puhemies! Haluaisin kiinnittää tässä yhteydessä, kun on myös valtion verotuoton arvioimisesta kyse, huomiota valtiosihteeri Teemu Hiltusen kirjeeseen. Hiltunen on lähettänyt 31.3. valtiovarainministeriöstä kirjeen, jossa hän toteaa näin: "Veroasteesta on julkisuudessa esiintynyt toisistaan poikkeavia virheellisiä ja tarkistettuja arvioita. Jotta valtiovarainministeriön ulkopuolelle ei pääsisi epätarkoitusten mukaisia laskelmia, on tiedot ja ennusteet veroasteesta vastedes saatettava virkatietä finanssipolitiikan johtoryhmän valtiosihteerin vahvistettavaksi."

Siltä osin tämä kirjelmä on oikean suuntainen, mikäli sillä pyritään siihen, että valtiovarainministeriöllä on veroasteeseen olemassa vain yksi kanta. Näin on hyvä, koska ministeriön tietysti täytyy pyrkiä löytämään mahdollisimman oikeat perusteet kannanotolleen ja pyrkiä pääsemään yhteen lopputulokseen. Mutta mikäli tällä kirjeellä pyritään siihen, että on vain yksi kanta eikä muista vaihtoehtoista kerrota, mielestäni tässä tilanteessa tämän tyyppinen kirje on virheellisen suuntainen. Mielestäni valtiovarainministeriön tulee kaikissa tilanteissa ilmaista laskentaperusteet, joilla se on päätenyt tiettyihin veroaste- ja verotuottolaskelmiin ja myös niihin liittyvät vaihtoehdot sekä niihin sisältyvät epävarmuustekijät. Mikäli laskennassa on esiintynyt muitakin tuloksia, myös nämä tulokset on saatettava tietoon. On tärkeää se, että erilaisia lukuja on sekä ministereiden että myös eduskunnan käytettävissä.

Haluan korostaa sitä, että tiedon yksinoikeus ei missään tapauksessa saa muodostua vallan välineeksi, vaan on tärkeää se, että kun de-

mokraattisia päätöksiä tehdään, että kaikki tieto, myös valtiovarainministeriössä käytettävissä oleva tieto, on eduskunnan ja valtioneuvoston käytettävissä.

Valtiovarainministeri Liikanen: Arvoisa puhemies! Suomen talouden ongelmiksi tämän talven aikana ovat muodostuneet suhdanteiden ylikuumeneminen, vaihtotaseen vajeen kasvu ja inflaation kiihtyminen. Ylikuumenemisen seurauksena meillä on ollut paljon kielteistä. Hinnat ovat nousseet ennustettua enemmän, osittain palkkaliikumukset ovat nostaneet hintatasoa, kantohintojen puolella on tapahtunut selviä liukumia jne. ja samalla tuonti on paisunut, vaihtotaseen vaje on syventynyt. Tällaisessa tilanteessa talouspolitiikka ei voi olla toimeton, vaan on haettava ratkaisuja, jotka mahdollisimman oikeudenmukaisella tavalla jakautuisivat kansalaisten kesken.

Suomessa hallitus ja Suomen Pankki valitsivat tien, joka merkitsi markan revalvoitumista. Tämä tarkoitti sitä, että erityisesti kotimaisia raaka-ainelähteitä käyttävän vientiteollisuuden tuloja leikattiin ja vastaavasti kuluttajahinnat laskivat tai ainakin niitten nousu hidastui. Tämä toimenpide sinänsä oli mielestäni oikea ja välttämätön, mutta selvää on se, että revalvaatio, joka heikentää viennin asemaa välittömästi ja parantaa tuonnin asemaa, on jossain määrin ristiriidassa lyhyellä tähtäyksellä vaihtotaseen vajeen supistamisen kanssa. Jotta tätä ristiriitaa olisi voitu välttää, hallitus päätti tässä yhteydessä kahdesta muusta väliaikaisesta toimenpiteestä. Ensinnäkin päätettiin, että liikevaihtoveroa korotetaan puolella prosenttiyksilöllä puolen vuoden ajaksi ja työnantajan sosiaaliturvamaksuja myös korotetaan neljänneksellä, siis piikillä korotetaan sava-maksua ja nyt työeläkemaksujen suhteen neuvotellaan muista järjestelyistä.

Nämä toimenpiteet eivät ole kovin voimakkaita, mutta ne toisiaan täydentäen sopivat mielestäni varsin hyvin tähän suhdannetilanteeseen. Ruotsi käy parhaillaan keskustelua ihan samoista ongelmista. Ruotsin ja meidän ero on lähinnä siinä, että Ruotsin inflaatio on Suomea voimakkaampi, mutta toisaalta vaihtotasevaje selvästi Suomea pienempi. Hallitus on siellä esittänyt eduskunnalle liikevaihtoveron tai niin kuin siellä sanotaan arvonlisäveron korottamista 2 prosenttiyksiköllä, työnantajan sosiaaliturvamaksujen korottamista kaikkialla 2:lla, mutta Tukholman seudulla 5 prosenttiyksilöllä,

subventioiden poistamista mm. maidon hinnasta ja lisäksi muistaakseni sekä alkoholin että tupakan hintojen korotuksia. Tämä toimenpidepaketti on paljon raskaampi ja voimakkaampi tilanteessa, jossa ongelmat eivät ole vaihtotaseen suhteen meitä suuremmat vaan pienemmät. Tämä kokonaisuus, joka on tehty, on siis mielestäni talouspoliittisesti oikean suuntainen, ei missään tapauksessa liian voimakas.

Mitä tulee välillisten verojen ja tuloverojen suhteeseen, tosiasia on, niin kuin silloin aikanaan vastasin ed. Seppäsellä, että hallituksella ei ollut suunnitelmia eikä päätöksiä muuttaa verotuksen pohjaa tai liikevaihtoverotuksen rakennetta. Tämä ratkaisu tehtiin revalvaatiopäätöksen yhteydessä. (Ed. Tennilä: Ainahan perustelut löytyvät!) — Kai totuuden puhujallakin sijaa tässä talossa on. — Mitä tulee välillisten verojen ja tuloverojen suhteeseen, haluaisin korostaa, että kun tässä vuosi sitten jätettiin inflaatiotarkistukset tekemättä ja verotus muuttui niin, että tuloverotuksen osuus selvästi nousi välillisten verojen kustannuksella, odotin kannattavia riemunkiljahduksia tästä salista. Yhtään ei kuulunut. Uskon, että ed. Tennilä vilpittömästi on sitä mieltä, että tuloverotuksen osuuden pitää olla korkeampi. Mutta silloin jos tehdään toimenpiteitä siihen suuntaan, olisi hyvä, jos niitä myös kannatettaisiin. Mitään tämän tyyppistä tukea ei hallituksen esitykselle ollut.

Välillisen ja välittömän verotuksen suhde on mielestäni Suomessa suurin piirtein kohdallaan. Mitää dramaattisia siirtoja puoleen ja toiseen ei tarvitse tehdä. Puoli prosenttiyksikköä ei tätä suhdetta dramaattisesti muuta.

Mitä tulee sitten kuntien verotuloihin, niin viimeiset tiedot ovat osoittaneet, että juuri tänä vuonna kuntien verotulot ovat voimakkaasti kasvaneet. Sellaisia paineita veroäyrin korotuksiin, mitä vielä viime vuonna esitettiin, ei mielestäni ole olemassa. Tärkeää onkin, että kunnat sopeuttavat taloutensa ja menonsa sellaisiin puitteisiin, että tämä verotulojen kertymä riittää ja että siitä jää myöskin osa säästöön. Olisi tavattoman tärkeää se, että tässä yhteydessä esimerkiksi kuntien lisääntyviin eläkekustannuksiin varauduttaisiin ja verotulojen kasvusta osa suunnattaisiin ennakoitua nopeammin tähän tarkoitukseen.

Mitä tulee täällä esillä olleeseen saasteverokeskusteluun, niin haluan tässä yhteydessä sanoa, että minun kantani on haittaverojen suhteen myönteinen. Kysymys on nyt siitä, millaisia konkreettisia, selkeitä ja yksinkertaisia vaih-

toehtoja ja ratkaisumalleja tässä kokonaisuudessa löydetään. Kuitenkin on muistettava, että haittaverot ovat aina kulutuksen verotusta, eivät tulojen verottamista. Mutta siitä huolimatta pidän niitä hyvinä. En kuitenkaan usko, että sellainen järjestelmä voi toimia, että jokaisen savupiipun päässä on vartija, joka mittaa syntyneen haitan määrän ja sitä verotetaan, vaan se jouduttaneen tekemään panos- tai tuotekohtaisesti.

Ed. Seppänen: Arvoisa puhemies! Totuuden puhujilla on sijansa tässä salissa, totesi valtiovarainministeri, mutta palaan vielä viimeviikkoiseen keskusteluun, jossa keskustelimme kansakunnan varallisuuden ja vaurauden lisääntymisen perusteista puhemies Sorsan vapupuheessaan suorittaman alustuksen pohjalta. Siinä yhteydessä minusta tuntui, että ministeri Liikanen ei ollut totuuden puhuja. Ainakin hän väitti puhemies Sorsan sanoneen, että hänen vastauksensa on "ei" sellaiselle moraalittomalle toiminnalle, jota edustaa vain halukkaimpien ja kyvykkäimpien ihmisten rikastuminen yhteiskunnassa. Mutta tällaista "ei"-vastausta eivät muut ole hänen puheenvuoroonsa nähneet sisältyneen tai kuulleet hänen siitä puhuneen, eli eräällä tavalla myös ministeri Liikanen lausui silloin täällä vääriä todistuksia.

Mitä tulee opposition vaihtoehtoihin nyt käsillä olevan liikevaihtoveron korottamisen johdosta, me tietenkin haluaisimme täällä juppilassa sellaisia veroja, jotka kohdistuisivat niihin, joilla on kulutusjuhla. Silloin tulevat kysymyksen erityisesti tuloihin ja suurituloisiin liittyvät verot. Meidän lähtökohtamme on se, että suurituloisten veroprogressiota ei pitäisi alentaa ja hallitus on tehnyt suuren virheen alentaessaan suurituloisimpien ihmisten valtion tuloveron ylärajaa 51 prosentista 44 prosenttiin ja alentaessaan sitä edelleen tänä vuonna alle 40 prosentin. Se on virheellistä talouspolitiikkaa, ja se johtaa vääränlaista verotusta suosiviin hallituksen toimenpiteisiin.

Ilmeisesti liikevaihtoveron korotukselle olisi ollut sellaisia vaihtoehtoja, jotka olisivat liittyneet elämäntapaan ja olisivat tässä yhteydessä myös vaikuttaneet kulutuskysyntään hillitsevästi. Tässä mielessä haittaverot, joista on ollut puhetta, ovat olleet myönteisessä merkityksessä myös ministerin puheessa esillä. Kun ministeri kerran tällä tavalla suhtautuu niihin myönteisesti, minä sitten uskon, että hän lain kolmannen käsittelyn yhteydessä tulee hyväksymään

sen ponnen, jota me olemme ehdottaneet valiokunnan mietintöön jättämässämme vastalauseessa. Mehän ehdotimme, että valiokunta edellyttää, että hallitus tuo eduskunnalle liikevaihtoveron korottamisen sijasta pikaisesti esityksen siitä, miten revalvaation lisäämään kulutuskysyntään vaikutettaisiin siirtämällä verotuksen painopistettä haitta- ja resurssiverotuksen suuntaan turhakkeiden ja haitakkeiden verollepanolla. Suomen keskustalta on tulossa ilmeisesti saman suuntaisia esityksiä, niin että nyt me pääsemme mittaamaan ministerin toimia käytännössä. Me haluamme ministeriltä tekoja tässä asiassa emmekä vain myönteisiä kannustuksen sanoja niille, joiden ääntä ei kuitenkaan tässä yhteydessä kuulostella.

Jos halutaan oikeudenmukaisempaa, yhteiskunnan perusteisiin vaikuttavaa välillistä verotusta, verotuksen painopistettä täytyisi silloin siirtää turhakkeisiin ja haitakkeisiin. Voitaisiin mainita esimerkiksi muovikassiverot, jotka ovat käytössä Italiassa ja ymmärtääkseni joissakin muissakin Länsi-Euroopan maissa, juomapullo tai juoma-astiaverot, joka on käytössä Ruotsissa. Sitten pcb-tuotteille pitäisi saattaa veroja, valkaistulle talouspaperille pitäisi saattaa veroja, energiaa pitäisi verottaa. Ne ovat sen tyyppisiä välillisiä veroja, jotka kohdistuvat sellaiseen kulutukseen, joka ei ole välttämätöntä.

Nyt hallituksen toimenpide suuntautuu ankarimmin niihin kulutuskohteisiin, jotka ovat ihmisille välttämättömiä, kun se ei millään muotoa valikoi sitä, mitä verotetaan, ja useimpia näistä välttämättömyystavaroista ihmisten on pakko ostaa. Monissa ruokatavaroissa on välillistä verotusta, vaikka ei ehkä täysimääräisesti, mutta on välillistä verotusta. Sen takia me koemme erityisen ongelmalliseksi liikevaihtoveropohjan laajentamisen, josta siitäkään ei ollut hallituksella viime syksynä suunnitelmia, mutta varmasti liikevaihtoveropohjan laajentamiskavailut tulevat esille jälleen, kun valtio tarvitsee lisää rahaa suurituloisille annettavien verohelpotusten rahoittamiseen, aivan samalla tavalla kuin hallituksella ei ollut suunnitelmia myöskään liikevaihtoveron korottamisesta syksyllä, mutta yllättäen sitten näitä suunnitelmia löytyi, kun piti tuloeroja yhteiskunnassamme jälleen kasvattaa.

Arvoisa puhemies! Ed. Sasi täällä myös kaipasi vaihtoehtoja oppositiolta. Minusta näitä vaihtoehtoja on tullut ja on olemassa, mutta verojaostossa ei ole näitä vaihtoehtoja hallituspuolueiden edustajien toimesta haluttu ottaa

käsittelyyn sen takia, että hallituspuolueiden edustajathan ovat ajamassa valiokunnissa vain sellaisia esityksiä, jotka hallitus esittää, ja minä väitän, ettei hallituspuolueiden kansanedustajilla ole ylipäättään rohkeutta käsitellä minkäänlaisia vaihtoehtoja eduskunnassa. Tässä mielessä hallituspuolueiden kansanedustajien on kovin periaatteetonta vaatia vaihtoehtoja, kun he eivät itse pysty esittämään mitään vaihtoehtoja.

Ed. Sasi ei ole esittänyt yhdellekään hallituksen esitykselle vaihtoehtoja, kun sen sijaan oppositio kaikille hallituksen tärkeimmille verolakiesityksille on esittänyt vaihtoehtoja ja on esittänyt sellaisia toteuttamiskelpoisia vaihtoehtoja, joilla valtion verokertymä olisi saatu pidettyä nykyistä oikeudenmukaisemmalla tavalla sillä tasolla, että valtion välttämättömät menot voidaan rahoittaa. Ed. Sasi, me olemme esittäneet kuusi erilaista vaihtoehtoa viime vuoden verolakipaketin käsittelyn yhteydessä, ed. Sasi ei yhtään, joten siinä mielessä minusta on kohtuutonta, että vaaditaan vaihtoehtoja niiltä, jotka esittävät vaihtoehtoja, mutta itse ei olla valmiita tuomaan minkäänlaisia omia kannanottoja edes valiokuntakäsittelyssä hallituksen esitysten muuttamiseksi tarpeelliseksi ja hyväksi havaittuunkaan suuntaan.

Ed. T e n n i l ä : Rouva puhemies! Ed. Sasin puheenvuoro oli hyvin selkeä. Liikevaihtoveron korotuksella tähdätään ns. kulutusjuhlan leikaamiseen. Tässä ajattelussa on kuitenkin takana se hirvittävä erehdys, että köyhät ihmiset tässä maassa eivät kulutusjuhlaa vietä ja liikevaihtoveron korotus rasittaa eniten juuri näitä pienituloisimpia ihmisiä. Tässä on ristiriita.

Olemmeko me sitten ehdottaneet joitakin vaihtoehtoja? Me olemme budjettia käsiteltäessä verotaulukkojen käsittelyn yhteydessä tehneet esityksen siitä, että isotuloisten verotusta kiristetään nykyisestään. Tämä on ollut meidän kommunistien linja, ehdotus, ja sen puolesta me olemme myös täällä äänestäneet. Tämä valtiovarainministeri Liikalle tiedoksi. Olemme edelleenkin sitä mieltä, että kulutusta pitää leikata niiltä pörssiheiltilta ja muilta keplareilta, joilla rahaa on. Siinä tarvitaan myyntivoittojen verotuksen kiristämistä, ja kulutuskykyä voidaan leikata myös isotuloisimmilta ihmisiltä kiristämällä tuloverotusta. Tämä on meidän kantamme.

Minusta on erittäin moraalitonta, että kansanedustajat puhuvat köyhien ihmisten kulutusjuhlien lopettamisesta, kun he ovat samaan ai-

kaan itselleen rohuamassa monen tuhannen markan palkankorotusta.

Ed. Helle: Rouva puhemies! Ed. Sasi puhui täällä siitä, että liikevaihtoveron korotusta tarvitaan ns. kulutuskysynnän leikkaamiseksi. Jossakin määrin mielestäni on tämän tavoitteen kanssa ristiriitaista se verouudistuksen tavoite ainakin, että verotusta alennetaan. Nähdäkseni se lisää kulutuskysyntää. On asia erikseen, kuinka verouudistus on tuon tavoitteen mukaisesti toiminut, mutta siltä osin se on ainakin toiminut, että suurituloisimpien ihmisten verotusta on todella alennettu. Nyt, kun liikevaihtoveroa nostetaan, tosiasiaa verorasitusta kääntään suurituloisten kontolta enemmän pienituloisten harteille. Tässä on selvä linja, ja se linja on sellainen, jota me emme ainakaan täällä vasemmalta laidalta hyväksy.

Toinen kommentti ed. Sasin puheenvuoroon, kun hän jossakin määrin oli paheksuvinaan valtiosihteeri Hiltusen kirjettä valtiovarainministeriön virkamiehille heidän mahdollisesta tiedottamisestaan, että turha siitä täällä on hallituspuolueiden edustajien kantaa huolta, koska aivan selvästi hallituksen linja on ollut monissa lakiesityksissä se, että on pyritty tukkimaan virkamiesten suut. Viittaa vain virkarikoslainsäädäntöihin ynnä muihin, joissa linja on tämän kaltainen. Hiltusen toiminta on hallituksen linjan mukaista tässäkin yhteydessä ilmeisesti.

Yliä kommenttina siihen, että kaikki merkittävät viittaavat siihen, että tällä hetkellä valtiolle tulee verotuloja melkoisesti yli lasketun ja suunnitellun: Miksi näitä varoja ei pistetä asuntotuotantoon, miksi ei lasten päivähoitoon järjestämiseen? Olemme esimerkiksi kuulleet, että asuntotuotantoon varatut määrärahat eivät tule riittämään tämän vuoden tavoitteiden toteuttamiseksi. Tämän tapaisista asioista pitäisi nähdä myös tuloksia.

Ed. Stenius-Kaukonen: Arvoisa puhemies! Ministeri Liikanen väitti, että esitetty toimenpide liikevaihtoveron korottaminen, olisi talouspoliittisesti oikean suuntainen. Näin ei suinkaan ole, vaan niin kuin täällä on todettu, liikevaihtovero kohdistuu kovimmin kaikkein pienituloisimpiin, niihin, jotka eivät todellakaan viettä mitään kulutusjuhlaa. Ministeri Liikanen viittasi myös vaihtotaseen vajeeseen, että se on Ruotsissa pienempi kuin Suomessa. Eivät pienituloiset ihmiset ole Suomen vaihtotaseen vajetta aiheuttaneet.

Onkin syytä esittää hallitukselle kysymys, milloin se ryhtyy toimenpiteisiin, jotka suuntautuvat niihin, jotka todella vaihtotaseen vajeeseen aiheuttavat — yritykset, jotka ottavat ulkomailta velkaa, ja yritykset, jotka ovat vieneet pääomia ulkomaille kiivaammassa tahdissa kuin koskaan ennen. Tähän hallitus ei millään tavalla ole puuttunut. Se vain yrittää kurittaa pienituloisia ihmisiä.

Hallitus ilmoitti esitystä antaessaan, että pyritään estämään, ettei liikevaihtoveron korotus mene hintoihin. Miten hallitus on mahtanut pyrkiä tätä estämään? En ole havainnut eikä usko, että hallitus löytää niitä keinoja, joilla voidaan estää, ettei hinnankorotuksia tämän johdosta tule.

Ed. Jokinen: Arvoisa puhemies! Ministeri Liikasen äsken pitämässä puheessa oli huolia, miten inflaatio etenee ynnä muut huolestuttavat ilmiöt jylläävät yhä enemmän. Nyt nostetaan veroja, kun olisi köyhän kansanosankin vuoro hankkia joitakin välttämättömiä tarvikkeita, joita on pitkään odotettu. Nyt niihin tulee ylimääräistä veroa. Kuitenkin kulutusjuhlaa ovat vauhdittaneet vallan toiset suunnat. Myös pankkien rahanjako on ollut eräs ratkaiseva tekijä ja suurin syyllinen. Syyllisiä etsitään nyt vallan muulta suunnalta kuin missä niitä on. Liikevaihtoveron laajentamisella tarkoitetaan ja tullaan siihen tulokseen, että varattomalta kansanosalta jälleen kerran mitataan ulos. Hallituksen toimenpiteet näyttävät olevan kerta toisensa jälkeen tällaisia, että köyhiltä mitataan rikkaille. Olisi lopultakin jo aika ottaa sieltä, missä raha on. Mahdollisuuksia siihen varmasti löytyy, mutta jatkuvasti näkyy, ettei edes yritetä.

Ed. Sasi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun kuulutin oppositiolta vaihtoehtoja, pyysin niitä nimenomaan tässä suhdannepoliittisessa tilanteessa suhdannekehityksen oikaisemiseksi. Mielestäni minkäänlaista vaihtoehtopakettia oppositio ei ole esittänyt.

Ed. Seppänen viittasi vaihtoehtoihin verouudistuksessa. Täytyy todeta, että aika sokea täytyy olla, jos ei ole havainnut, että erityisesti kookoomuksen eduskuntaryhmä täällä eduskunnassa viime syksynä pyrki keskituloisten asteikkoalennuksiin. Tässä meillä oli selvä vaihtoehto-ohjelma, jonka eteenpäin viemiseen pyrimme. Toivomme, että se ensi budjettiriihessä lopultakin tuottaa tuloksia.

Mitä tulee liikevaihtoverotukseen, haluan

korostaa sitä, että liikevaihtoveroa ei makseta suhteessa tuloihin vaan suhteessa kulutukseen. Eli ne, jotka kuluttavat, myös maksavat. Tämä on oleellista havaita. Peruselintarvikkeet ovat alkutuotevähennyksen piirissä ja tätä kautta varsin pitkälti liikevaihtoverovapaita.

Tuloverotuksellisia ratkaisuja on mm. toimestani kuulutettu täällä; niissä on pyritty myös asteikkoalennuksiin. Ne ovat olleet suhdannepoliittisesti sikäli oikeita, että asteikkoalennuksia ei olisi toteutettu heti, vaan ne olisi toteutettu tämän vuoden osalta siten, että veronpalautusten yhteydessä olisi asteikkoalennukset rahassa palautettu veronmaksajille. Mikäli asteikkoalennukset toteutetaan ensi vuonna, on todennäköistä, että suhdannepoliittinen tilanne on sellainen, että tämä on myös talouspoliittisesti mahdollista.

Mielestäni ed. Helteen olisi pitänyt todeta, että on positiivista, että hallituksen piiristä tuodaan esille valtiositeeri Hiltusen kirje ja toivotaan, että on tärkeää se, että kaikki tieto on eduskunnan käytettävissä. Meidän pitäisi eduskunnassa kaikei olla yksimielisiä tästä kysymyksestä.

Lopuksi haluan todeta sen, että jos puhutaan reaaliosialismista, reaaliosialismissa, jota nimenomaan arvostelijat täällä aika pitkälti edustavat, verotus tapahtuu lähes yksinomaan kuluverotuksen kautta.

Ed. Soininvaara: Arvoisa puhemies! Minusta on sinänsä hyvä ja tärkeä asia, että hallitus — tekisi mieli sanoa — lopultakin tekee jotakin katkaistaakseen taloudellisen hurlumhein, jota täällä on käyty, ja yrittää tehdä ylikuumenemiselle edes jotakin. Minusta tuntuu, että historia tulee osoittamaan nämäkin toimet riittämättömäksi ja että tästä kaikesta, mitä tällä hetkellä kansakunnan velkaantumisineen tapahtuu, tulee vielä kunnan krapula.

En myöskään osaa yhtyä sekä opposition että osittain kokoomuslaistenkin esittämään kritiikkiin, että valtio tällä hetkellä keräisi liikaa verotuloja. Päinvastoin, mielestäni tällaisessa suhdannepoliittisessa tilanteessa on ihan hyvä kerätä veroja oikein kunnolla ja vahvistaa valtion taloutta. Se on myös yhteiskunnallisesti edistysellistä. Silloin meillä on uudistusvaraa paljon enemmän. Meillä on näyttöjä niistä maista, joissa valtion talous on niin velkaantunut, että mitään sosiaalisia uudistuksia ei voida tehdä. Minusta on oikein hyvä, että tätä poikkeuksel-

lista suhdannetilannetta käytetään siihen, että maksetaan valtion velat pois. Toivoisin sitä tehtävän vähän määrätietoisemminkin.

Sen sijaan on aivan minusta oikeutettua opposition esittämä kritiikki siitä, että tämä tapa ei ole kovin hyvä eikä sosiaalinen. Voitaisiin hieman pohtia verojen tuloja tasaavaa vaikutusta yleensäkin. Minulla on sellainen tunne, että olemme menossa yhteiskuntaan, jossa sitä vaikutusta tarvitaan enemmän. Se johtuu siitä, että tehokkuus- ja tuottavuuserot työelämässä ihmisten välillä kasvavat teknologisen muutoksen takia. Se luo paineita palkkaerojen kasvamiseen. Jos palkkaerojen kasvamista yritetään estää, se taas luo paineita työttömyyden kasvamiseen. Heikki Rinne on siviilityössänsä hyvin paljon pohtinut tätä kysymystä ja esittänyt suoraa työllistämistukea. Paljon parempi tai joustavampi tapa on se, että lisäämme verojen tuloja tasaavaa vaikutusta. Alennamme pienituloisten verotusta, jolloin ei ole samanlaista tarvetta pienten palkkojen nostamiseen. Tällä tavalla pidämme huolta matalapalkka-alojen työllisyydestä. Tämä voi kuulostaa raa'alta puheelta, mutta en oikein näe mitään muuta tapaa pitää pitkäaikaistyöttömyyttä poissa.

Sen takia on valitettavaa, että tällä hetkellä on tendenssejä, jotka pyrkivät vähentämään verojen tuloja tasaavaa vaikutusta. Kovin suurta valtiontaloudellista merkitystä nyt ei ole kokoomuksen suurella halulla laskea suurimpien pörhön tuloveroa, koska he eivät mitään tuloveroa kuitenkaan maksa. Sillä on ehkä suurempi moraalinen vaikutus. On vaikea vaatia muilta pidättyvyyttä, jos rikkaimpien olot kovasti paranevat. Sen takia sillä on suurempi tosiasiallinen kuin valtiontaloudellinen vaikutus.

Meidän todellinen verotuksen progressiivisuuden ongelma on kehityksessä asteikon alapäähen, jossa ei ole vastaavaa tuloja tasaavaa vaikutusta, koska valtion tuloveroa ei enää makseta. Sitä ei voi silloin alentaa, kun se on nolla. Sen takia, jos haluamme tuloasteikon alapäässä ihmisten eroja pienentää, missä minusta on tällä hetkellä se tosiasiallinen sosiaalinen ongelma kehityksessä, meidän on joko meneteltävä siten, että teemme kunnallisverotuksesta progressiivisen — pieni askelhan viime verouudistuksesta tähän suuntaan olikin ja toivoisin sillä tiellä jatkettavan — tai toinen vaihtoehto on se, mistä on monessa yhteydessä puhuttu: jonkinlainen perustulo tai negatiivisen tuloveron järjestelmä. Annamme sen valtion tuloveroasteikon mennä miinuksen puolelle pienim-

missä tuloissa ja tätä kautta tasata tuloeroja. Se on sitten isompi ongelma sinänsä.

Totta kai olen sitä mieltä, että haittaverot ovat olennaisesti parempi asia. Tällaisessa tilanteessa, kun talous on ylikuumentunut ja siinä mielessä hyvin vahva kestäminen veroja, verotuksen muutosta, olisi juuri nyt oikea aika tuoda haittaverot sinne. Kun on valitettu sitä, että eduskunnan tahto ei täällä kehitystä ohjaa, nyt meillä olisi mahdollisuus antaa eduskunnan tahdon ohjata kehitystä. Jos valtiovarainministeri ilmoittaa, että hänellä ei ole mitään haittaveroja vastaan, emmekö nyt voisi hyväksyä sellaisen ponnin, sitähän täällä tullaan ilmeisesti esittämään, jossa eduskunta kehottaa näitten verojen valmisteluun.

Mitä tulee kantaan juuri puheena olevaan veronkorotukseen, puolesta vai vastaan, on aivan selvää, että olisi parempi saada aikaan näitä haittaveroja ja ottaa ehkä tuloveroasteikkojen puolelle tätä, mutta se nyt ei ole tietenkään mahdollista viikossa eikä kahdessa. Sen takia varmaankin vihreät tässä asiassa sinänsä tulevat äänestämään hallituksen puolesta, mutta myös ponsien puolesta, jotka ovat valmisteluohjeita jatkoa varten.

Valtiovarainministeri Liikanen: Arvoisa puhemies! Ed. Soininvaaran puheenvuoron johdosta haluan korostaa, että revalvaatiopaketti oli kokonaisuus ja keskeinen osa siitä nimenomaan leikkasi vientiteollisuuden tuloja, vientiteollisuuden voittoja. Kun ed. Stenius-Kaukonen ja ed. Jokinen sanoivat, että aina vain liikevaihtoverolla kaikki tehdään, revalvaatio oli erittäin voimakas radikaali ratkaisu, joka vientiteollisuuden tuoja leikkasi. En sano summia, mutta eivät ne teollisuuden omat arviot hirveän väärässä ole. Tämä pitää nyt muistaa. Se on tämän pohjan yksi osa.

Toinen osa on se, että hallitus ilmoitti jo viime syksynä, että mikäli palkkalinja ei pidä työmarkkinoilla, silloin työnantajan välillisiä työvoimakustannuksia nostetaan. Tämä oli osa, joka suunnattiin työnantajiin. Valitettavasti erällä aloilla se siirretään hintoihin, mutta osittain se vaikuttaa siellä. Kolmas toimenpide oli liikevaihtoveron korottaminen puoleksi vuodeksi puolella prosenttiyksiköllä, ei järin suuri toimenpide, mutta se suuntautuu kulutukseen. Jos kokonaisuutta katsoo, niin tämä on harvinaisen tasapuolinen. Meillä voi olla jokaisella jostakin kohdasta eriäviä käsityksiä, mutta kokonaisuus on mielestäni varsin tasapuolinen.

Mitä tulee verouudistuksen jatkoon, ei mielestäni mikään osoita, että meillä olisi jotain erityisen suuria ongelmia veroasteikkojen yläpäässä, vaan kun ensi vuoden asteikkoja, vähennyksiä, niitten kokonaisuutta laaditaan, on erityisesti nyt katsottava ne pieni- ja keskipalkkaiset ryhmät, joiden kohdalla esimerkiksi eräiden vähennysten poistuminen, omavastuuosuuksien nousu oli niin merkittävää, että veroasteikkojen kevennys ei tätä kompensoinut. Tässä yhteydessä joudutaan käyttämään sekä asteikkokevennyksiä että vähennyksiä. Mielestäni verouudistuksen toisen vaiheen keskeiset ongelmat ovat nyt ennen kaikkea pieni- ja keskipalkkaisten palkansaajaperheiden kohdalla. Mitä tulee siihen ylimpään veroprosenttiin, niin hallituksen puolelta ei missään vaiheessa ole ilmoitettu, että se laskettaisiin alle 40:een. Totta kai erilaisilla puoleilla on oikeus omiin tavoitteisiinsa, mutta en pidä todennäköisenä, että tällaista tämän kauden aikana tulee, että se olisi alle 40:n.

Mitä tulee pienituloisimpien ongelmaan, kyllä toki täytyy sanoa se, että tällä verouudistuksella kyettiin nimenomaan pienituloisimpien asemaa nyt korjaamaan juuri sen vuoksi, että kunnallisverotuksessa perusvähennyksen rakennetta muutettiin. Kun kunnallinen vero on jakovero, yhtäläinen kaikille, sehän toimii tulonjaon kannalta hyvin epäoikeudenmukaisesti, ellei perusvähennystä voida säädellä. Se, että siinä kyettiin tekemään uusi rakenteellinen ratkaisu, on merkinnyt, että pienituloisimmat useimmissa tapauksissa ovat saaneet suhteellisesti muita suuremman hyödyn. Markoissa se on vähän, mutta veroasteessa se on enemmän. (Ed. Stenius-Kaukonen: Entä pienituloiset eläkeläiset?)

Mitä tulee sitten tähän ed. Stenius-Kaukonen puheenvuoroon siitä, kuka on syyllinen vaihtotaseen alijäämään, sen syyllisen hakeminen on aika problemaattinen asia, koska vaihtotaseen alijäämä johtuu siitä, että kokonaiskysyntä, kotimainen kysyntä, on suurempi kuin tarjonta. Kaikki jotka ostavat, tavalla tai toisella vaikuttavat kokonaiskysynnän määrään. Siihen vaikuttavat investoinnit, siihen vaikuttaa kulutus, siihen vaikuttaa matkailu, siihen vaikuttaa kaikki. Ei voida ajatella, että jonkun toisen ostama tuontitavara vaikuttaa vaihtotaseeseen rasisittavasti, mutta jonkun toisen ei. Näin se vain on. Totta kai yksi miljardi-investointi yksin on kovin suuri pala, mutta 10 000 kotitalouskonetta yhdessä on myös aika suuri pala. Näin se vain on.

Mitä tulee kysymykseen verotuloista ja me-

noista, niin kun kuulin ed. Helteen puheenvuoron, olisin kovasti halukas lähettämään nyt niitä valtiovarainministeriön virkamiehiä SKDL:n eduskuntaryhmään, jossa voitaisiin nähdä, että heidän suutaan ei ole tukittu. He voisivat hie-man selvittää, että se että valtion verotulot kasvavat korkeasuhdanteessa, ei ole mikään peruste lisätä jyrkästi ja nopeasti menoja.

Kjell-Olof Feldt, Ruotsin valtiovarainministeri, kertoi, että hän on ollut suurissa vaikeuksissa eduskunnassa, kun he rakensivat suhdannepoliittisesti aivan oikein ylijäämäisen budjetin. Porvarit haukkuvat siitä, että veroja kerätään liikaa, kun kaikkea ei saada menemään, ja sosialistit haukkuvat siitä, että on se kumma, kun veroja tulee enemmän kuin menoja kuitenkaan annetaan syntyä.

Talouspoliittisesti, suhdannepoliittisesti, on ihan välttämätöntä, että meillä tällaisessa korkeasuhdannevaiheessa tehdään ylijäämisiä budjetteja. On tavattoman tärkeää, että verotulojen kasvu, joka tapahtuu suhdannesyistä, ei pääse paisumaan pysyviksi menojen lisäyksiksi. Tämä on ainoa tapa varautua laskusuhdanteeseen, ainoa tapa hoitaa työllisyyttä. Ed. Helle, ryhmän puheenjohtaja, olen valmis edesauttaamaan pyrkimyksiänne, mikäli haluatte valtiovarainministeriön virkamiehiä kertomaan talouden perusteista ryhmässänne.

Mitä koko tähän tiedottamiskeskusteluun tulee, se tietysti ei ole ministerin asia, koska virkamiesten välisestä keskustelusta on kysymys, mutta toteen vain sen, että minusta on ihan selvää se, että jos ennusteita annetaan, on tärkeää, että yhden ministeriön eri ennusteilla on samat oletukset lähtökohtina. Jos nämä kriteerit, oletukset, vaihtelevat, niitä on ihan mahdollista verrata keskenään. Tästä on tässä koko keskustelussa ollut kysymys, ei mistään salaa-misesta.

Sitä paitsi mitä tulee valtiontalouteen yleensä, nämä kaikki asiat ovat julkisia. Ei meillä ole mitään salaisia asioita sellaisissa asioissa, jotka on tehty. Budjetillahan salaisuus on. Sillä pyritään vain rauhoittamaan asioiden valmistelua.

No, sitten tähän haittaverokysymykseen. Se että täällä esitetään ponsi, se ei ole vielä toimenpide. Uskon tässä suhteessa kyllä vihreiden eduskuntaryhmän vilpittömyyteen. Keskustan ja SKDL:n uskottavuutta veropolitiikassa lisäisi jonkin verran se, että yhdessä asiassa edes uskaltaisi ottaa hallituksen kanssa saman kannan, yhdessä asiassa, yhdessä asiassa. Pelkään pahoin, että tällaista yhtä asiaa ei tule. Aivan

siitä riippumatta, hyväksyykö eduskunta ponsia tai ei, hallituksen piirissä valmistellaan ja selvitetään vaihtoehtoja, miten kulutuksen verotusta voidaan ohjata haittaverotuksen suuntaan, joka olisi ympäristön kannalta ystävällinen ja oikea tapa hillitä liian voimakasta kulutuksen kasvua. Näin tullaan joka tapauksessa tekemään.

Hallituksen ja opposition yhteistyön kannalta olisi parempi, kun kerran oppositioryhmät — tässä nyt puhun ennen kaikkea keskustapuolueesta ja SKDL:stä — olisivat edes omien kantojensa takana. Jos näin olisi, niin tässä löytyisi laajempaa yhteistyöpohjaa varmasti tulevaisuudessa.

Mitä tulee sitten eduskunnan puhemies Sorsan ja ed. Seppäsen väliseen keskusteluun, on hieman epäkorrektia mielestäni, että ensin ed. Seppänen väittelee Sorsan kanssa, kun hän on puhemiehenä eikä voi keskusteluun osallistua, ja nyt kun hän on poissa täältä, niin myös silloin väittelee Sorsan kanssa. Mielelläni tarjoaisin vaikka tilaisuuden, että voisitte kohdata ja keskustella tämän asian läpi. Se, mitä tästä lausui, on totta, ja sitä paitsi se on myös sen mukaista, mitä Sorsa puhui Mikkeliissä.

Ed. Helle (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Liikasilä toteaisi, että en suinkaan tarkoittanut, että kaikki se ylimääräinen tulo, mitä veroista on nyt tulossa, tuhlattaisiin heti. Mutta nähdäkseni kovinkaan suurta osaa siitä ei olisi tarvinnut ottaa tai tarvitse ottaa, kun esimerkiksi asuntoasiat budjetin tavoitteiden mukaisesti saataisiin hoidetuksi. (Min. Liikanen: Tulevat hoidetuksi!) — Se on hyvä. — Mutta sitten myös suhteellisen pienillä investoinneilla tai rahan sijoituksilla päivähoitoon saataisiin tietynlaista parannusta. Mutta jos linja todella on se, että mitään ei budjettiin lisätä ja lisäbudjetteja pihdataan, niin asiat eivät luista niin kuin joustavan hallinnon tulisi asioita eteenpäin viedä.

Minusta oli hyvin mielenkiintoista, että ministeri Liikanen täällä pariin otteeseen puuttui haittaveroihin, ja muistelen, että hän on nyt ensimmäinen johtava sosialidemokraatti, joka on ottanut myönteisen kannan näihin asioihin, ainakin tässä salissa. Toivottavasti tästä myös tulee jotain totta. Minusta verouudistuksen jatkoon osalta tulisi ottaa nimenomaan tämän tapaiset asiat kyllä huomioon. Varmasti ministeriöstä löytyy sen verran myös valmisteluvoimaa, että nämä asiat pistettäisiin ainakin alulle.

Mitä sitten tulee salaisiin asioihin mm. budjetin laadinnan yhteydessä, niin en kyllä pysty ymmärtämään, miksi ministeriöitten tekemät esitykset ovat salaisia myös budjetin julkistamisen jälkeen. Se ei kyllä perustu ainakaan työrauhan saamiseen. Minusta avoin hallinto edellyttäisi, että siihen liittyvät tiedot olisivat mm. kansanedustajien saatavissa.

Ed. Seppänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta on tavallaan kohtuutonta sanoa, että me emme ole hallituksen kanssa missään asiassa samaa mieltä. Ongelma on nimittäin se, että ne asiat, joissa me olemme samaa mieltä, eivät tule täällä eduskunnassa keskustelun kohteeksi, koska myös hallituspuolueiden edustajat ovat niistä asioista samaa mieltä meidän kanssamme eikä täällä ole silloin sellaista voimaa, joka alustaisi keskustelun. Kyllä me olemme useimmissa lakiesityksissä useimmista pykälistäkin samaa mieltä. Esimerkiksi viime syksynä tulo- ja varallisuusverolain käsittelyn yhteydessä pykälä taisi olla 175 ja uskoakseni noin 150 pykälässä olimme samaa mieltä ja vain noin 25:ssä meillä oli parempi esitys. Tässä mielessä minusta on väärä todistus, että me emme voi mitään hyväksyä ja että me olisimme kaikessa vastaan. Ne asiat vain nousevat esille, joissa me olemme vastaan.

Me osoitimme jo viime syksynä hallituksen verouudistuksen heikkoudet, ja ne asiat, joita halutaan tänä vuonna korjata, ovat suurimmaksi osaksi olleet niissä vastalauseissa, joita me olemme esittäneet vaihtoehtona hallituksen esityksille. Me olemme siis vastustaneet sitä, mitä on pitänytkin vastustaa, koska ne ovat olleet epäkohtia, ja niissä asioissahan olisi ollut kohtuutonta, että me olisimme olleet hallituksen kanssa samaa mieltä, kun hallitus on tänä vuonna itsekin korjaamassa ne epäkohdat, joita me silloin jo osoitimme, osoitimme jo ennen kuin hallituspuolueet asiasta täällä eduskunnassa joulukuussa päättivät ja jo ennen kuin hallituspuolueet rupesivat näissä asioissa sitten toisella tavalla vaatimuksia esittämään.

Minä manaan ed. Sasin täällä todistajaksi siihen suuntaan, että hallituksesta on annettu vaikutelma, että siellä korkeinta tuloveroprosenttia oltaisiin alentamassa alle 40 prosentin. Tällainen vaikutelma ulkopuolisille on syntynyt, ja ymmärsin, että ministeri Liikanen tässä nyt edustaa toisenlaista kantaa kuin kokoomuksessa on ainakin suurituloisille vakuutettu.

Ed. Astala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Liikanen totesi, että hallitus nyöritti varsin sopusuhtaisen paketin. Totuus on se, että paketti ei todellakaan ole sopusuhtainen. On oikein, että vientiteollisuudelta leikattiin, vientiteollisuudellahan menee erinomaisesti. On oikein, että työnantajille määrättiin lisämaksua, yritysten voitathan ovat olleet ainutkertaisen suuria. Siitä ollaan yksimielisiä yleisesti. Väärin sen sijaan on se, että köyhältä leikataan liikevaihtoveron korotuksen muodossa. Köyhä ei ole päässyt osalliseksi kulutusjuhlintaan. Muutama esimerkki.

Kansaneläkkeitä on viimeksi tasokorotettu vuonna 1984. Niiden indeksikorotuksetkin ovat alhaisempia kuin työeläkkeiden. Siis pienimmän indeksikorotuksen saava kansaneläkeläinen joutuu myös nyt tämän leikkauksen kohteeksi. Edelleen alimmat työttömyyskorvaukset ja alimmat sairauspäivärahat ovat olleet vailla tasokorotuksia vuosia. Myös opintotuki on täysin riittämätön. Tässä muutamia ihmisryhmiä, joilta ei todellakaan saisi leikata mitään, vaan joille pitäisi antaa, jotta hekin pääsisivät osalliseksi edes inhimillisestä elämästä.

Ed. Paloheimo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Liikanen on tässä pariinkin otteeseen puhunut myönteisesti haittaveroista, mutta kiinnitin huomiota kahteen lauseeseen, jotka esiintyivät hänen ensimmäisessä puheenvuorossaan, ja niiden mukaan hän haluaisi ainoastaan asettaa haittaveron panoksille, ainoastaan panosveroksi. Hän sanoi, että jokaisen savupiipun päähän ei voi asettaa tarkkailijaa. Minä ymmärsin tämän jälkimmäisen lauseen siten, että hän katsoo kokonaisuudessaan saasteverot jostain syystä sellaisiksi, että niitä ei voida soveltaa.

Kun hallitus nyt miettii uusia vaihtoehtoja kulutusveroiksi, olisi mielenkiintoista jo tässä vaiheessa tietää, onko ministeri Liikasella jokin erityinen syy siihen, että hän haluaa asettaa tämän uuden tyyppisen verotuksen pelkästään tuotannon alkupäähän eikä sen loppupäähän. Loppupäähän sen voi asettaa monella muullakin tavalla kuin pelkästään saasteisiin. Sen voi asettaa esimerkiksi meluveroksi, joka voisi jossain myöhemmässä vaiheessa tulla kysymykseen.

Kokonaisuudessaan pitäisi teollisuus pyrkiä painostamaan siihen, että koko teollisuus firmoittain pitäisi tietynlaista materiaali- ja energiatasetta vuosittain sekä käyttämistään luon-

nonvaroista että luontoon päästämistään saasteista ja niistä tuotteista, joita se tuottaa. Tämän tuloksena pitäsi nähdä, että tuotannon alkua ja loppua verotetaan samalla tavoin. Jos vain alkua verotetaan, siihen pitää olla jotkin erityiset syyt.

Valtiovarainministeri Liikanen: Arvoisa puhemies! Toivon, ettei nyt liian kirjaimellisesti tulkita vielä, mitä olen sanonut. Tarkoitin sitä, että jos mennään haittaveroihin, niin veropohjan täytyy olla selkeästi mitattava ja veron yksinkertaisesti koottava. Uskon, että meillä on sellaisia kulutushyödykkeitä, joissa lopputuotteen hinnassa voidaan myös periä vero, mutta esimerkiksi eräitten haitallisten raaka-aineitten käytöstä selkeämpää on usein periä vero alkupäässä.

Kun olen katsonut oppositiopuolueitten ehdotuksia Vihreä Lanka -lehestä — valitettavasti kukaan ei ole toimittanut niitä esimerkiksi valtiovarainministeriöön — niin siinä havaitsin, että on hyvin erityyppisiä, erilaisia, aika konsittkaita ja monimutkaisia järjestelmiä. Kun uskon, että tälle tielle mennään, meidän täytyy löytää hyvin yksinkertaiset ja selkeät menettelyt, jotta myös veronkanto voidaan suorittaa samalla, kun saadaan aikaan tavoiteltu ympäristöpoliittinen vaikutus ja myös kulutuksen sääntely.

Ed. Pekkarinen: Arvoisa puhemies! Pyysin tämän puheenvuoroni ministeri Liikasen aiemmin käyttämien puheenvuorojen johdosta. Pari kommenttia hänen puheenvuoroihinsa.

Kun ministeri Liikanen pyytää tai manaa keskustaoппositiota SKDL:n ohella, niin kuin hän sanoo, edes joissakin asioissa hallituksen esitysten taakse, niin ensinnäkin voisi todeta, että kyllähän tosiasiaassa tällaisia asioita myös verolakien osalta oli viime syksyinkin veropaketin käsittelyn yhteydessä useampiakin. Kaiken lisäksi ministeri tuli omassa puheenvuorossaan äsken kyllä varsin paljossa vastaan oppositiota. Vielä viime joulun alla ministeri kiisti jyrkästi kaikkinaiset sekä vasemmalta että keskeltä oppositiosta tulleet väitteet siitä, että pienituloisten ja keskituloisten lapsiperheiden verotus kiristyi. Nyt ministeri tunnustaa, että taulukkoihin tehdyt kevennykset eivät välttämättä kaikille anna sitä, mitä tapahtuu vähennysten karsimisen myötä menetyksinä toisaalta näitten verovelvollisten kohdalla. Juuri näin on asianlaista. Ministeri on tässä oikeassa ja on myönteistä,

että hän edes nyt tämän asian tässä yhteydessä tunnustaa, tai toki hän sen jo 16.3. on virallisesti tunnustanut, mutta hyvä, että sanoi täällä pöytäkirjoihin tämän käsittelyn yhteydessä. (Ed. Zyskiewicz: Mitä tarkoittaa ”virallisesti tunnustanut”?)

Ministeri Liikanen totesi myös revalvaation jälkihoitopaketista, johon nyt käsittelyssä oleva lvv:n korotus liittyy, että tämä paketti näine kaksine toimineen, sotu-maksun korotuksineen ja lvv:n korotuksineen, on vaikutuksiltaan aika vähäinen. Voin yhtyä hänen ajatukseensa siitä, että kokonaisuudessa näitten toimien vaikutus on todellakin aika vähäinen, mutta periaatteellisesti se, mihin molemmat näistä toimista kohdistuvat, onkin sitten isomman kritiikin paikka. Suhteellisesti eniten sotu-maksun korotus kohdistuu pieneen, työvaltaiseen yritystoimintaan ja on siinä mielessä osoitteeltaan selvästi väärin. Samalla tavalla käy lvv:n korotuksen kanssa. Se kohdistuu suhteellisesti, ei aina suinkaan absoluuttisesti, vaan suhteellisesti, se kai on kiistämätön tosiasia, kuitenkin useimmiten kipeästi pienituloisiin, sellaisiin, jotka eivät maksa tuloveroa lainkaan, niin kuin täällä on SKDL:n toimesta todistettu, kuin myös muihin kuluttaviin pieni- ja keskituloisiin lapsiperheisiin se kohdistuu suhteellisesti ottaen voimakkaammin kuin muihin verovelvollisiin. Tässä mielessä myös liikevaihtoveron korotus esitetyllä tavalla on väärä eikä sitä voida hyväksyä.

Meillä olisi ollut valmiutta harkita tällaisen esityksen läpiviemistä, tulemistä hallituksen esityksen taakse, mikäli hallituksen jossain aiemmassa vaiheessa ilmoittamista lupauksista siitä, että verouudistuksen virheet korjataan vielä tämän vuoden aikana, olisi pidetty kiinni. Nyt on meille ainakin käynyt kuitenkin täysin selväksi, että ainakaan tämän vuoden aikana mitään korjauksia ei tapahdu, ja kun näin on, emme hyväksy todellakaan lvv:n rasisitten heittämistä juuri noiden vaikeimmassa asemassa olevien verovelvollisten niskaan (Ed. Zyskiewicz: Missä se on tehty selväksi, että tämän vuoden aikana?) — Ei ainakaan 1.6 mennessä. Silloin astuu, ed. Zyskiewicz, voimaan tämä liikevaihtoveron korotus, jos katsotte sieltä pöydällä olevista papereista. Siihen mennessä ainakaan ei ole tulossa mitään korjauksia näihin esityksiin. (Ed. Zyskiewicz: Siitä ei voi päätellä, ettei tämän vuoden aikana tule!)

Mitä tulee ed. Sasin puheenvuoroon tietojen antamisesta, niin minä kyllä tässä asiassa, toisin kuin vasemmalla oli asianlaista, yhdyn tavallaan

siihen sanoisinko asenteelliseen sanomaan, mikä ed. Sasin puheenvuoroon liittyi. Oli hyvä, että tämän puheenvuoro tuli hallitusryhmien edustajan toimesta, ja hyvä, että sen esitti nimenomaan verojaoston puheenjohtaja. Toivoo sopii, että tuo toive menee hallituksessa ministereille perille asti, mutta jos nyt ei mene, niin tärkeintä on kuitenkin, että ei sitten ainakaan yliopistojen ja tutkimuslaitosten suita tukita, jotta ainakin jostakin sitten oppositiokin saisi objektiivista tietoa. Me olemme tähän saakka luottaneet kyllä, että ministeriöstä, jos sattuu onnistumaan aukaisemaan virkamiesten suut, saa kohtuudella objektiivista ja hyvää tietoa. Jos ne tiet menevät tukkoon, toivottavasti edes yliopistot, tutkimuslaitokset ja muut vastaavat tiet ovat meidän käytettävissämme.

Ed. Seppänen: Arvoisa puhemies! Tänne tuli nyt myös veroministeri Puolanne saliin. Ilmeisesti hänelle on joku kertonut, että täällä keskustellaan veroista. Olisin halunnut tietää hänen kantansa valtion tuloveron progressioon. Ministeri Puolanne, mikä on ministerin kanta siihen, tuleeko valtion tuloveron progressio laskemaan tänä vuonna tai tämän hallituskauden aikana alle 40 prosentin? Tällaista käsitystä on suurituloisten piiriin levitetty, että kokoomukseen kyllä voi luottaa, kokoomus on suurituloisten asialla. Minäkin olen ministerin omasta toivomuksesta sellaista juttua levittänyt eteenpäin ja olen esittänyt, että kokoomus on alentamassa korkeinta tuloveroprosenttia alle 40:n, mutta eikö kokoomus olekaan alentamassa korkeinta tuloveroprosenttia alle 40:n?

Mitä tulee siihen, minkä takia tämän puheenvuoron pyysin, niin ed. Sasi täällä esitti jotain sen suuntaista, että me täällä vasemmalla edustaisimme reaalisosialismia. Ed. Sasi, me emme edusta reaalisosialismia täällä. Me edustamme reaalikapitalismia. Me edustamme sellaista kapitalismia, jossa sosiaalivaltio on kuihtumassa, ja jos kokoomus saa yksin vallan, niin tässä tuhoaan kaikki ne ponnistelut, joita työtä tekevät ihmiset ovat tähän asti rakentaneet, luottaen siihen, että valtio kyllä pystyy tukemaan heitä heidän eri elämäntilanteissaan.

Jos ed. Sasi sanoo, että me edustamme reaalisosialismia, niin ed. Sasi itse edustaa täällä keinoittelua, pääomien maasta vientiä, ison pahan rahan valtaa, vallan keskittymistä, kaikkea sitä, mikä on kapitalismissa pahaa ja minkä vasemmisto aina on pyrkinyt kapitalismista poistamaan.

Ministeri Puolanne: Arvoisa puhemies! Vastauksena ed. Seppäselle haluaisin ensinnäkin todeta ihan niin kuin ministeri Liikanen tuossa hetki sitten, että jokaisella hallituspuolueella on omat tavoitteensa ja omat näkemyksensä mm. veroasteikon ulkonäöstä, sen rakenteesta ja siitä, mikä ylimmän marginaaliprosentin pitäisi olla. Mutta ainoastaan siitä on sovittu, että vuonna 1991 — en nyt muista ihan tarkkaa sanamuotoa — ylin marginaaliprosentti on 40 ja siitä alaspäin. Ottaen huomioon tulonjako yhteiskunnassa ja kaikki ne muutkin periaatteet, mitä verouudistukselle on asetettu, niin samassa suhteessa sekä marginaaliprosentteja että verotuksen tasoa lasketaan.

Tietysti aina pitäisi olla edessä ihan niin kuin katekismuksessa juuri sanatarkasti sanottuna, mikä johonkin budjettiin on liitetty. Mutta ehkä se sitten löytyy myös ed. Seppäselle. Tässäkin tulee ilmoitetuksi tarkka totuus.

Ed. Jaakonsaari: Arvoisa puhemies! Tässä keskustelussa on penätyt sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän kantaa ns. saasteveroihin tai haittaveroihin. Voin ilmoittaa, että juuri päättyneessä eduskuntaryhmän budjettitavoitteita käsitelleessä kokouksessa suhtauduttiin haittaveroihin myönteisesti. Ongelmana on ollut, miten määritellä haittaveron taso niin korkeaksi, että siitä ei todellakaan tulisi pehmyttä kilpeä sen suhteen, että sen varjolla voidaan jatkaa saastuttamista.

Toinen ongelma on ns. haittaverojen suhteen se, millä tavalla voitaisiin varmistaa, että ne ensinnäkin ohjaavat yritysten teknologian kehittämistä ympäristöystävälliseen suuntaan ja toisaalta se, joka on meidän päätettävissämme, millä tavalla voitaisiin varmistaa, että haittaveron tuotto todellakin tulisi ympäristönsuojelun hyväksi. Voin vakuuttaa, että sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä on kallistumassa siihen suuntaan, että haittaverot ovat yhdessä lupajärjestelmän ja tehokkaan ympäristölainsäädännön rinnalla tärkeä ympäristönsuojelun väline. Tärkeää olisi myös edetä siihen suuntaan kuin esimerkiksi Ruotsissa on edetty, että osa haittaverojen tuotosta ohjattaisiin nimenomaan ympäristötutkimukseen. Tässä on esitetty tavaltaan uusi näkökulma keskusteluun sen suhteen, että tällainen ympäristönsuojelullisesti korvamerkitty raha olisi haittaverossa erittäin käyttökelpoinen väline. Me suhtaudumme asiaan myönteisesti ja odotamme, mitä valmistelussa tapahtuu.

Ed. Seppänen: Arvoisa puhemies! Keskustelun loppuyhteenvetona haluaisin sanoa, että keskustelu on osoittanut, että viime vuonna kokoomus petti keskituloisten asian, ja tänä vuonna kokoomus on pettämässä suurituloisten asian, mistä olen vain iloinen.

Ed. Zyskowiec: Arvoisa puhemies! Ed. Seppänen tietysti pyrki omalta osaltaan hyvään finaaliin tässä keskustelussa, mutta toteaisin, että kokoomuksen pyrkimyksenä koko ajan kun on veroasteikon kehittämisestä ja keventämisestä puhuttu, ollut se, että kautta linjan pystytään veroasteikkoa keventämään. Tämä pyrkimys meillä tulee edelleenkin olemaan. Kun on eräissä aikaisemmissa vaiheissa ehkä liikaakin katsottu tätä ylintä marginaaliveroprosenttia, niin se on vain asetettu tällaiseksi kiintopisteeksi, jonka mukaisesti on vaadittu vastaavasti koko asteikkoa lievennettäväksi. Tämä on tavoitteemme ollut ja tulee edelleenkin olemaan, eikä tämän kaltaista väitettä, minkä ed. Seppänen puheenvuorossaan totesi, ole asiallisin perustein esitettävissä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

4) Ehdotus laiksi vapaakunnan oikeudesta poiketa eräistä säännöksistä ja määräyksistä

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 19

Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 9

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 9.

Keskustelu:

Ed. Kokko: Arvoisa puhemies! Laki vapaakuntakokeilusta hyväksyttiin noin vuosi sitten. Kiinnostus vapaakuntakokeiluun sai myönteisen vastaanoton kuntien taholta. Ehkä kokeiluun lähdettiin uusin toivein. Kokeilu-oikeutta haki yli 50 kuntaa ja kaikki halukkaat kunnat hyväksyttiin kokeilun piiriin, joka alkoi vuodenvaihteessa.

Vapaakuntakokeilulain 7 §:n mukaan vapaakunnan oikeudesta poiketa eräiden lakien ja asetusten säännöksistä ja niiden nojalla annetuista määräyksistä säädetään erikseen. Nyt käsiteltävänä oleva lakiehdotus tarkoittaa tällaista säädöstä. Valiokunta kuuli valmistelun aikana monia asiantuntijoita, mm. vapaakuntien edustajina eräitä kunnanjohtajia. Päätösvallan siirtäminen valtion viranomaiselta vapaakunnan viranomaiselle jää suoraan lain perusteella varsin rajatuksi ja vähäiseksi koskettaen vain eräitä lähinnä ympäristöministeriön toimialaan kuuluvia asioita. Tämä tulee olemaan pettymys kokeiluun osallistuville kunnille. Tämä kävi jo ilmi asiantuntijoiden kuulemisessa. Odotettiin laajempaa mahdollisuutta muidenkin ministeriöiden osalta.

Laissa lueteltujen asioiden lisäksi vapaakunnan kunnanvaltuusto voi tehdä valtioneuvostolle hakemuksen ryhtymisestä toimenpiteisiin, jonka perusteella kunta voi 1) ratkaista asian, joka on säädetty tai määrätty valtion viranomaisen ratkaistavaksi, 2) poiketa säännöksistä tai määräyksistä, jotka koskettavat kunnan hallinnon tai toiminnan järjestämistapaa, ja 3) muutoin poiketa menettelytapaa koskevista säännöksistä tai määräyksistä. Kunnan hakemus, jossa tulee selvittää, mistä halutaan poiketa ja miten poikkeaminen on tarkoitus järjestää, on toimitettava sisäasiainministeriölle, joka toimittaa hakemukset muille ministeriöille toimialaan liittyen. Ministeriöiden valmistelun perusteella ja esityksestä valtioneuvosto tekee päätöksen.

On pelättävissä, että lupahakemusten käsittely kestää ministeriössä suhteellisen pitkään, ehkä ainakin yli puoli vuotta, ja tähän tulee lisäksi kunnan valmisteluun tarvittava aika. Kun kyseessä on määräaikainen laki eli laki on voimassa vuoden 1992 loppuun, varsinainen kokeiluaikea uhkaa jäädä varsin lyhytaikaiseksi. Luulen, että olisi jo hyvissä ajoin varauduttava jatkoaikaan, mikäli kokeilusta halutaan todella saada uutta näkemystä ja kokemusta. Lakiehdotuksen mukaan poikkeamisoikeudet eivät koskisi valtionosuus- ja -avustussäännöksiä. Laki- ja talousvaliokunta pitää tärkeänä kunnan mahdollisuutta poiketa myös valtionosuus- ja -avustussäännöksistä. Se olisi olennainen osa kokeilutoimintaa. Tämän vuoksi valiokunta kiirehtii tätä koskevan esityksen saamista mahdollisimman pian eduskunnan käsittelyyn.

On odotettavissa, että vapaakuntien kiinnostus kokeiluun tulee kohdistumaan eri ministe-

riöiden toimialoille. Ehkä sosiaali- ja terveystoiministeriön ja opetusministeriön toimialat tulevat olemaan erityisen kiinnostuksen kohteena. Niiden alueella lienee kuntia koskevia säädöksiä ja määräyksiä eniten. Toivottavaa on, että kuntien hakemusten käsittely tapahtuu ministeriöissä kiireellisenä. Kuntien ehdotukset ja näkemykset tulisi myös ottaa lupakäsittelyssä mahdollisimman hyvin huomioon.

Vapaakuntakokeilukunnissa lähdettiin monissa liikkeelle uuden valtuustokauden alkaessa. Ensimmäisenä toimenpiteenä eräissä kunnissa lakkautettiin lautakuntia varsin runsaasti, parhaimmillaan ehkä neljäsosaan aikaisemmista. Tällä ei suinkaan lisätä kuntalaisten vaikutusmahdollisuuksia, mikä yhtenä vapaakuntakokeilulain tarkoituksena perusteluissa mainitaan. Vapaakuntakokeilu kokonaisuudessaan on joka tapauksessa kuntien kannalta myönteinen asia.

Nyt hyväksyttävänä olevan lain perusteella kuntien tulisi saada mahdollisuus laajaan ja monipuoliseen kokeiluun kunnallishallinnossa. Sen mukaan voidaan sitten tehdä muutoksia, joilla kunnan omaa päättäväisyyttä voidaan tulevaisuudessa pysyvästi lisätä. Tämä lakiehdotus ja päiväjärjestyksen seuraava asia, esitys laiksi viranomaisten määräyksiä ja ohjeita koskevista toimenpiteistä, olivat valiokuntakäsittelyssä samanaikaisesti. Käsittelyn aikana voi todeta, että valtion viranomaiset eivät halua kovin helposti luopua kuntien valvonnasta, ohjauksesta ja määräysten antamisesta. Lähtökohta on kuitenkin se, että monet asiat tunnetaan parhaiten kuntatasolla paikan päällä, missä ne myös tulisi voida päättää. Ehkä vapaakuntakokeilun tuloksena tähän voidaan saada paremmat mahdollisuudet.

Laki- ja talousvaliokunta on tehnyt lakiteksiin kaksi suhteellisen vähäistä tarkennusta.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Valiokunnan puheenjohtaja ed. Kokko puhui varsin rakentavasti. Olisi voinut käyttää paljon reippaampaa kieltä siitä, mikä ministeriöitten valmius on toimia siihen suuntaan kuin vapaakunta-ajattelu sisällään pitää. Voitaisiin hyvin tässä yhteydessä asia lausua siten, että tsaari on kuollut, tsaari elää. Niin radikaalilla tavalla ministeriöitten virkamiehet halusivat asettua vastustamaan tämän laatuista toimintaa. Voisin tuohon lisätä vielä sen, että kun sosiaali- ja terveystoiministeriön edustajilta kysyttiin, olisiko olemassa jotakin, niin vastaus

oli, että he eivät löydä mitään sellaista. He haluavat pitää kaiken sen päätösvallan itsellään, mikä heillä on. Kun asennemaailma on tällainen, niin ei ihme, että vapaakuntakokeilusta ilmeisesti tulee varsinainen kupla, niin hyvä asia kuin se monessa mielessä onkin.

Ed. Sarapää: Arvoisa rouva puhemies! Laki- ja talousvaliokunnan puheenjohtaja esiteli jo tämän asian, ja näyttää siltä, että oma puheenvuoroni menee jossain määrin päällekkäin puheenjohtajan esittämien ajatusten kanssa.

Nyt annettu hallituksen esitys laiksi vapaakunnan oikeudesta poiketa eräistä säännöksistä ja määräyksistä pohjautuu vapaakuntakokeilusta heinäkuussa 1988 annetun lain 7 §:ään, jonka mukaan vapaakunnan oikeudesta poiketa eräiden lakien ja asetusten säännöksistä ja niiden nojalla annetuista määräyksistä säädetään erikseen. Esitys jatkaa ns. vapaakuntakokeiluun liittyvää lakisarjaa.

Nyt esillä olevaa poikkeuslakiehdotusta on erityisesti vapaakunnissa odotettu pitkään. Hallituksen esitys on vapaakuntien kannalta kuitenkin monessakin mielessä varsin suuri pettymys. Vapaakuntien toimintavapaudet eivät olennaisesti lisäänty. Laissa luetellut poikkeamisoikeudet koskisivat pääasiassa päätösvallan siirtämismahdollisuutta valtion viranomaiselta kunnan viranomaiselle ja kohdistuisivat tässä vaiheessa ainoastaan rakennus- ja ympäristönsuojelulainsäädäntöön. Lain nojalla voitaisiin myös poiketa eräistä kunnan toiminnan järjestämistä ja menettelytapoja koskevista säännöksistä. Ministeriöt voisivat lisäksi toimialallaan myöntää poikkeuksia alaistensa viranomaisten antamista määräyksistä.

Erityistä ihmetystä herättää, etteivät sosiaali- ja terveystoiministeriön sekä opetusministeriön hallinnonalaan kuuluvat asiat kuulu poikkeuslainsäädännön piiriin laisinkaan. On kysyttävä, eivätkö nämä ministeriöt ole kiinnostuneita oman toimialansa lainsäädännön aktiivisesta kehittämisestä vapaakunta-ajattelun suuntaan. Tahto toteuttaa vapaakunta-ajattelua puuttuu monilta valtionhallinnon sektoreilta. Sen laki- ja talousvaliokunnan käsittelyn yhteydessä moineen kertaan totesimme. Myös laki- ja talousvaliokunta on omassa mietinnössään kiinnittänyt huomiota tähän asiaan.

Vapaakuntien poikkeamisoikeudet eivät koske myöskään valtionosuuksien ja -avustussäännöksiä. Laki- ja talousvaliokunnan mielestä va-

paakunnan tulisi voida poiketa ilman valtiontaloudellisen tuen menettämistä valtionosuus- ja -avustussäännöksistä ja niiden nojalla annettavista määräyksistä. Valiokunta on mietinnössään kiirehtinyt edellä mainittua poikkeusesitystä, jota hallituksen piirissä tiettävästi valmistellaan. Vapaakuntakokeilu päättyy jo vuoden 1992 lopussa. Jos valtionosuusjärjestelmiä ei uudisteta, jää vapaakuntakokeilu pelkästään hallinnon kokeiluksi. Tämä olisi vapaakuntajakattelun kannalta todella suuri vahinko.

Arvoisa puhemies! Suomi liittyi Euroopan neuvoston jäseneksi tänä vuonna ja siten myös sen ihmisoikeussopimukseen. Euroopan neuvostossa on 1.9.1988 tullut voimaan kunnallinen itsehallintosopimus. Tuon sopimuksen mukaan, ellei Suomi tee siihen varaumaa, kunnille kohdistettujen valtionavustusten käyttötarkoitusta ei saa enää määrätä. Mielestäni pelkästään jo tämä säännös edellyttää, että nykyisin varsin yksityiskohtaisia valtionosuus- ja -avustussäännöksiä väljennettäisiin. Tähän mielestäni tarjoaa hyvän mahdollisuuden vapaakunta-ajattelun toteuttaminen.

Olen ymmärtänyt, että muuten itsehallintomme vastaa melko pitkälle Euroopan neuvoston hyväksymän itsehallintosopimuksen sisältöä. Kuitenkin kunnilla pitää olla itsehallintoa koskeissa valtiosääntöoikeudellisissa kysymyksissä oikeusturvamahdollisuus eli valitusoikeus, mitä Suomen kunnilla ei tällä hetkellä ole. Puheenvuoroja siitä, kuinka Suomi aikoo järjestää valitusoikeutensa kunnille, ei ole vielä käytetty, en ainakaan ole niitä hallituksen toimesta nähnyt missään julkisuudessa. Ilmeisesti tämän asian selvittäminen, koska se on tärkeä, on hallituksessa parhaillaan meneillään.

Lakiehdotuksen mukaan vapaakunta voi tehdä valtioneuvostolle myös hakemuksen, jolla se voi saada vapautuksen poiketa eräistä säännöksistä tai määräyksistä. Hakemuksen johdosta valtioneuvosto tekee erillispäätöksen, jolloin toimenpiteenä on lakiehdotuksen valmistelu, asetuksen muutos tai hallintopäätös. Valitettavasti lakiesityksen 6 ja 7 §:n mukainen järjestelmä on erittäin paljon aikaavievä ja mahdollisimman byrokraattinen. Suomen Kaupunkiliiton laskelman mukaan vapaakunnan hakemus saattaa joutua jopa kahdeksan eri viranomaisen käsittelyyn. Koska vapaakuntakokeiluun varattu aika on varsin lyhyt — aika päättyy 1992 — on pelättävissä, ettei monikaan vapaakunnan hakemus johda konkreettiseen tulokseen.

Hakemusmenettelyn onnistuminen on kui-

tenkin tämän lain sisällön ja käytännön merkityksen kannalta avainasemassa. Kynnyskysymys on se, miten ripeästi asianomaiset ministeriöt käsittelevät kuntien hakemukset ja suorittavat niiden edellyttämät valmistelut. Laki- ja talousvaliokunta on pitänyt tärkeänä, että vapaakuntien poikkeushakemukset valmistellaan sisäasiainministeriön myötävaikutuksella kiireellisinä ja että kuntien näkemykset otetaan huomioon. Joustava hakemusten käsittely toisi kokeiluun vapaakuntien aktiivisen roolin. Tämä olisi myös kaikkien kokeiluun osallistuvien etujen mukaista.

Arvoisa puhemies! Hallitus on lähtenyt liikkeelle vapaakunta-asiassa hyvin lyhyin askelin. Puutteistaan huolimatta nyt esitetty lakiesitys antaa vapaakunnille uusia mahdollisuuksia. Vapaakuntakokeilun onnistuminen on kuitenkin pitkälti kuntien omissa käsissä. Asenneilmasto kunnissa on viime vuosina muuttunut vapaakunta-ajattelun suuntaan. Sen vuoksi kaikkia vapaakunta-ajattelua edistäviä hankkeita on syytä tervehtiä tyydytyksellä.

Arvoisa puhemies! Tälläkään kertaa ei paikalla ole kunta-asioista vastaava ministeri Rantanen. Kun meitä edustajia on moitittu siitä, että me osallistumme heikosti eduskunnan istuntoihin, niin toivoisi, että ministeri Rantanen voisi tämän vapaakuntakäsittelyn aikana olla mukana ainakin myöhemmissä istunnoissa.

Ed. R a j a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Sarapää toi esille valiokunnan varsin yksituumaiset johtopäätökset näistä asioista. Lainsäädäntötyöhän tehdään valiokunnissa. Täällä ensimmäisessä käsittelyssä me voimme tietysti vain puhua ja toistaa valiokunnan kuukausien työn johtopäätöksiä.

Se on joka tapauksessa totuus, että tämä on merkittävä, vaikkakin hidas askel oikeaan suuntaan, kuntalaisten tarpeista lähtevän kunnallisen päätöksenteon suuntaan. Puutteet ovat juuri siinä, että tätä voisi nimittää vapaamman ympäristöhallinnon kokeiluksi, koska muut ministeriöt, nimenomaan vanhemmat, sosiaali- ja terveysministeriö ja opetusministeriö, ovat hyvin pidättyvästi tässä vaiheessa liikkeellä. Toki tiettyä varovaisuutta tarvitaankin, koska toisaalta täytyy myös varmistaa kunnan palvelujen laadun ja määrän suhteen tiettyjä arvoja.

Joka tapauksessa haluan kiinnittää siihen huomiota, että tässä laissa ja aikaisemmassa vapaakuntalaissa liian vähän on pohdittu kuntalaisten vaikuttamismahdollisuuksia ja myös kun-

nallisten luottamushenkilöiden ja kunnan henkilöstön roolia. Tähän ei ollut nyt myöskään valiokunnassa riittävästi valmiuksia, mutta jatkossa erityisesti tullaan tarvitsemaan myös tähän puoleen liittyvää tarkastelua.

Samoin on myös valtionosuusjärjestelmä erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon puolella saatava mukaan tähän systeemiin, muutoin kunta ei pysty päättämään kuntalaisten tarpeiden mukaisesta järjestyksestä eri hankkeiden suhteen. Siinä mielessä ed. Sarapää oli oikeassa, että valiokunta on juuri tähän erityisesti puuttunutkin.

Ed. Turunen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämän lain käsittely oli varsin mielenkiintoista siinä mielessä, että valiokunta oli yksimielinen ja kuitenkin tuolla kentällä esimerkiksi keskustavaltaisissa kunnissa muutosvistarinta on vielä tänä päivänä tavattoman voimakas. Valiokunta oli todellakin aika yksimielinen ja olisi antanut tälle laille nimen Keisarin uudet vaatteet sen vajavuudesta johtuen, Vajavuus on nimenomaan siinä, että valtionosuusjärjestelmiin ei ole saatu kokeilumahdollisuuksia.

Kuitenkin valiokunta oli yksimielinen siitä, että tätä lakia, joka muuten tuntuu monimutkaiselta hakemuksineen, on joustavoitettava sillä tavoin, mikä on ilmoitettu valiokunnan miehistössä, että samantapaisia asioita vapaasti kokeiltavaksi haluavien kuntien hakemus voitaisiin käsitellä ilmoitusluonteisena.

Ristiriita on kuitenkin tässä laissa melkoinen silloin, kun annetaan kokeilumahdollisuus menettelytapoihin, mutta ei valtionosuuksiin. Tämä jäykistää tämän lain tarkoittamaa kokeilua, mihin valiokunta kiinnitti huomiota. Toivottavasti valtionosuusjärjestelmän kokeilumahdollisuus tulee hyvin nopeasti ja nimitetty yhden miehen toimikunta tai mikä se nyt onkaan saisi asiansa valmiiksi ja todella delegointeja kuntiin voitaisiin tehdä.

Ed. Hurskainen-Leppänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Sarapää toi puheenvuorossaan esille, että kuntien päättävältä ei tämän lain myötä todellisuudessa lisäännä kovinkaan suuressa määrin. Henkilökohtaisesti minä näen tämän lain niin kuin lain vapaakuntakokeilusta erittäin merkittäväksi uudistukseksi, koska kunnallishallinnossa ei ole vuosikymmeniin tapahtunut mitään uudistuksia. Nyt tämä on avaus uudistusten sar-

jalle, jota kautta valtiolta voidaan siirtää kunnille päättävältä. Vaikka nyt ei ole löydetty kovinkaan monta kohtaa, jotka olisi kirjattu lakiin, niin siitä huolimatta kunnilla on mahdollisuus hakea poikkeuksia erikseen eri asioiden yhteydessä. Tältä osin katson, että kunnilla on mahdollisuus lisätä omaa päättävältänsä hyvinkin suuressa määrin, jos kunnat ovat aktiivisia.

Olimme yksimielisiä valiokunnassa siitä, että hyvin pikaisesti pitäisi saada vapaakuntakokeiluun liittyvä laki valtionosuus- ja -avustusjärjestelmistä, koska sillä on erittäin suuri merkitys kokeilun kannalta ja myös näiden lakien toteutuksen kannalta.

Ed. Sarapää (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Rajamäki totesi, ettei tämä lakiehdotus paranna kuntalaisten vaikutusmahdollisuuksia. Tämä on tietenkin totta, eikä tämän lain tarkoitus tähän suuntaan ole vaikuttaakaan. Tämän lain ensisijainen tarkoitus on järjestää kunnan ja valtion suhde uudelleen ja lisätä nimenomaan kunnan päätösvaltaa. Lähinnä kunnallislain kautta pitää lisätä kuntalaisten vaikutusmahdollisuuksia. Keskustan taholta on esitetty lakiehdotus siitä, että otettaisiin käyttöön kunnallinen kansanäänestys.

Mitä tulee ed. Turusen tölväisyyden siitä, että keskustalaiset kentällä vastustavat vapaakuntajakattelua, niin tunnen keskustan kenttää aika vahvasti nimenomaan kuntapuolelta ja minun mielestäni tämä on perätön väite. Esimerkiksi Lapin läänissä Sodankylä, Kemijärvi ja Tervola ovat lähteneet vapaakuntakokeilun piiriin, ja kaikki nämä ovat kuntia, joissa keskustalla on yksinkertainen enemmistö. Sen lisäksi aika monet Lapin läänin kunnat ovat mukana hallinnon kokeilussa, mikä käytännössä on lähes sama kuin vapaakuntakokeilu hallituksen esittämässä muodossa.

Mitä sitten tulee poikkeuslupahakemuksiin, niin järjestelmä on todella byrokraattinen, ja kun aika on varsin lyhyt, niin on pelättävissä, että näitä kuntien erityisvapauksia ei keretä käsitellä ja tältä osin valtion byrokraatit pystyvät estämään vapaakunta-ajattelun toteuttamisen.

Ed. Turunen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Sarapääkin tuskin voi kieltää sitä, että kuntien muutosvistarinta kohdistuu nimenomaan valtionosuusjärjestelmän kokeilun tuomiin muutosmahdollisuuksiin ja valtionosuusjärjestelmän muuttamiseen johon-

kin toiseen systeemiin, mitä se tänä päivänä on.

Kun eilispäivänä olin tilaisuudessa, jossa oli kaikista Pohjois-Karjalan kunnista edustajat, niin oli käsin kosketeltavissa pelko siitä, että jotakin mullistavaa tulee eikä enää voida olla vanhassa ja turvallisessa järjestelmässä. En tiedä, onko se taitamattomuuden pelkoa vai onko se itsetunnon puutetta vai mitä se on, mutta joka tapauksessa ollaan mahdottoman konservatiiveja, ja minä kokoomuslaisena tunsin olevani väärässä joukossa, kun olin uudistusmielinen ja radikaali siinä porukassa.

Ed. Sarapää (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Parhaillaan on valmisteilla valtionosuusjärjestelmän kokonaisuudistus, ja myös vapaakunnille on tulossa vapauksia valtionosuusasioitten järjestelyyn. On totta, että kunnissa on ennakkoluuloja, mutta ei niinkään järjestelmää kohtaan, hyväksytään vapaamat tuulet. Mutta ennen kaikkea ongelmia syntyy siitä, kuinka valtionosuusjärjestelmä kytetään suunnittelemaan niin, että kaikki saavat oikeudenmukaisen osuuden. Markkaa per asukas -periaate kohtelee yleensä kaltoin niitä kuntia, joissa palvelujen tuottaminen maksaa enemmän, ja kyse on nimenomaan laaja-alaisista kunnista.

Ed. Paloheimo: Arvoisa puhemies! Niin kuin aikaisemmat puhujat ovat useaan kertaan jo maininneet, laki vapaakunnista on tietysti periaatteessa hyvä, koska kunnilla on silloin mahdollisuus vahvistaa omaa identiteettiään. Kunnat voivat käyttää hyväkseen ja kehittää omia, niille erityisiä ominaispiirteitään ja sillä tavoin lisätä paikkakuntien rikkautta Suomessa.

Tämä laki siirtää valtaa valtiolta kunnille, melko marginaalisessa määrin tosin, niin kuin täällä on useassa aikaisemmassa puheenvuorossa jo mainittu. Tätä lakia ei voi pitää millään tavalla erityisen radikaalina.

Eräs heikkous tässä on ilmeinen, johon ed. Sarapää viittasi. Kun ed. Sarapää sanoi, että lain tarkoituksenakaan ei ole vahvistaa kuntalaisten asemaa, tämän lain tarkoituksenakaan ei ole lisätä kuntalaisten vaikutusvaltaa, niin sitä minä vähän kummastelen, mistä syystä se ei sitten olisi tämän lain tarkoitus, mistä syystä se ei ainakin voisi olla tämän lain osatarkoitus, tai mistä syystä tällä lailla ei edes anneta lisämahdollisuuksia kuntalaisten vaikutusvallan lisäämiseen.

Mutta siinä suhteessa olen samaa mieltä, että tämä laki ei lisää kuntalaisten vaikutusmahdollisuuksia. Siinä ei puhuta mitään esimerkiksi neuvoo-antavasta kansanäänestyksestä, jota pitäisi kannustaa vapaakunnissa. Siinä ei puhuta kylätoimikunnista, ei kaupunginosayhdistyksistä eikä näiden mahdollisuuksista lisätä vaikutusvaltaansa niissä kysymyksissä, jotka ovat näille läheisiä. Näin siinä ei ole itse asiassa tehty vähäisintäkään elettä todellisen kansanvallan suuntaan.

Tavallisen kansalaisen vaikutusmahdollisuuksia ei lisää, että valta päättää hänen asioitaan siirtyy valtion viranomaiselta kunnan viranomaiselle. Itse asiassa saattaa olla niin, että joissakin tapauksissa kuntalaisten määräysvalta lain myötä heikkenee siten, että henkilökohtaiset suhteet kuntatasolla pääsevät esimerkiksi rakennuskysymyksissä vaikuttamaan aikaisempaa enemmän.

On huomattava, että on systemaattisesti jotakin asioita, joissa kunnan johto ja kuntalaiset saattavat olla vastakkain. Nämä kysymykset liittyvät esimerkiksi joidenkin kuntien voimakkaaseen kasvuun. On ilmeistä, että kunnan johto haluaa useimmiten tukea voimakasta kasvua ja monissa tapauksissa kuntalaiset katsovat tämän tyyppistä sokeaa, hallitsematonta kasvua erittäin karsaasti. Tällainen tilanne saattaa olla joissakin pääkaupunkiseudun kehyskunnissa tällä hetkellä.

Olisi ainakin kahden tyyppisiä asioita, mistä pitäisi systemaattisesti järjestää kansanäänestyksiä.

Ensinnäkin sellaiset asiat, jotka koskettavat kuntalaisia konkreettisesti ja ovat nimenomaan sen kunnan piiriin liittyviä kysymyksiä, (Ed. Aittoniemi: Pakolaiset!) vaikkapa moottoritien linjaus kunnan lävitse; tämä on tyypillinen sellainen asia, josta kuntalaisten pitäisi suoraan, ilman välillistä, edustuksellista demokratiaa voida ilmaista kantansa.

Ed. Aittoniemi mainitsi pakolaishätyksien, ja vaikka minä yleensä en ole ryhtynyt jonkun salissa istuvan puhutorveksi, niin huomautan, että tämä todellakin saattaisi olla sellainen kysymys, mistä kuntalaiset voisivat järjestää kansanäänestyksen ja jossa kunnan johto ja kuntalaisten mielipiteet saattavat mennä ristiin.

Toinen kysymysten kokonaisuus, josta kansanäänestyksiä tulisi järjestää, joissa niitä tulisi itse asiassa tukea ja kannustaa lainsäädännöllä ja valtion taholta, on suuren luokan periaatteelliset kysymykset, joissa perinteinen puoluejako

halkaistaan. Tällaisia kysymyksiä ovat esimerkiksi juuri kysymys kunnan kasvusta, kysymys siitä, minkälaisella filosofialla jotakin kuntaa halutaan tulevaisuudessa kehittää.

Arvoisa puhemies! Me jääme itse asiassa odottamaan hallitukselta nyt todellisia uudistuksia kansalaisten vaikutusmahdollisuuksien lisäämiseksi suoran eikä vain välillisen, edustuksellisen demokratian kautta sekä kunnallisella että valtiollisella tasolla.

Ed. Hurskainen-Leppänen: Arvoisa puhemies! Ed. Paloheimo puuttui puheenvuorossaan kuntalaisten vaikutusmahdollisuuksien lisäämiseen. Valiokunta puuttui juuri tähän samaan asiaan, joskin katsomme, että tämän lain kautta kuntalaisten vaikutusmahdollisuudet välillisesti lisääntyvät, ei suoranaisesti.

Puheenvuorossaan ed. Paloheimo myös vaati, että kansanäänestys ja kylätoimikunnat ja muut vastaavan tyyppiset asiat pitäisi saada toimintaan mahdollisimman pikaisesti. Vapaa-kuntakokeilulaissahan näitä ei ole mainittu erikseen, mutta lain myötä jokaisella kunnalla on mahdollisuus toteuttaa näitä. Mikään ei estä sen enempää Helsinkiä, Imatraa kuin mitään muutakaan kuntaa järjestämästä esimerkiksi kansanäänestystä vaikkapa niin, että kuntalaisten mielipidettä tiedustellaan määrättyissä asioissa, olkoot ne kysymykset sitten mitä tahansa. Tai kunta voisi päätöksiä tehdessään varsin hyvin ottaa huomioon esimerkiksi kylätoimikuntien tai muiden vastaavien elimien mielipiteitä. Lain perusteella näitä mahdollisuuksia ei ole suljettu pois.

Ed. Dromberg: Arvoisa puhemies! Lain yleisperusteluissa kuitenkin sanotaan näin luvun ”Esityksen yhteiskunnallinen merkitys” kohdassa 1.1. Tavoitteet: ”Kuntien itsehallinnon voimistamiseen tähtäävän kehittämistyön tavoitteena on tehokkaampi ja taloudellisempi kunnallinen hallinto ja palvelutuotanto, kuntien palvelukyvyn ja palveluhenkisyyden lisääminen sekä kuntalaisten vaikutusmahdollisuuksien varmistaminen.”

Kuten nyt useammassakin puheenvuorossa on tullut esille, kun valiokunnassa tätä asiaa käsiteltiin, todettiin, että kuntalaisten vaikutusmahdollisuudet ovat vähäiset vielä tämänkin lain perusteella, mutta nimenomaan nämä välilliset vaikutukset ovat sitäkin suuremmat.

Pidän tätä lainsäädäntöä kuitenkin erittäin hyvänä siltä pohjalta, että me olemme avanneet

todellakin tien vapaakuntakokeilulle ja kunnan suuremmalle itsemääräämisoikeudelle. Uskon, että tämä luo pohjaa kokeilujen kautta todella tulevalle vapaalle kuntaelämälle. Kun ajatellaan niitä lukuisia kuntia, jotka ovat kuitenkin valinneet niin vapaakuntakokeilun kuin hallinnon-uudistuskokeilun, uskon, että nekin ovat lähteneet siitä, että nimenomaan palvelukulttuuri tulee paranemaan näissä kunnissa. Tosin täytyy tietenkin myöntää, että nämä ovat vielä pieniä askelia. Kun valtiosuudet ja -avustukset tulevat lainsäädäntövaiheeseen, niin ne antavat todellisen pohjan tälle kokeilulle.

Ed. Turunen: Arvoisa puhemies! Ed. Paloheimolle toteaisin vain, että tässä laissa ei ole myöskään kielletty käyttämästä maalaisjärkeä, jota kunnissa toivottavasti ja uskottavasti on.

Kun ed. Paloheimo viittasi rakentamiseen — kuuntelin hieman tarkkaan — niin toteaisin vain, että ihan hiljattain oli rakennuslain muutos, jossa rakennusvalvontaa huomattavasti lievennettiin, toisin sanoen tuotiin päätöksentekoa lähemmäksi kuntalaisia. Minusta se on kuntalaisen vaikuttamisen lisäämistä.

Tällä hetkellä myös me tiedämme, että kunnallislain muutosta valmistellaan. Se tulee joskus, silloin kun poliittinen päätöksenteko on kypsä siihen.

Samoin tämän esityslistan kohdan jälkeen käsitellään norminpurkulakia, joka laki sinänsä — siitä voidaan olla oikeastaan vain yhtä mieltä — tekee selväksi sen, ettei enää keskushallinnosta komennella kuntalaisia samalla tavalla kuin on aikaisemmin tehty — tai toivotaan ainakin, että kuntalaiset uskovat, ettei heitä komenneta.

Ed. Paloheimo: Arvoisa puhemies! Ed. Turuselle huomauttaisin, että minun tietääkseni missään laissa ei kielletä maalaisjärjen käyttöä.

Mitä tulee rakennuslakiin, niin haluaisin vain viitata siihen tosiseikkaan, että useissa kunnissa saattavat tuttavuussuhteet vaikuttaa suuremmassa määrin rakennusratkaisuihin, kuin jos ne tulisivat jostain korkeammalta taholta, johon voidaan valittaa ja joka voi eräällä tavalla yleisellä tasolla päättää siitä, minkälaiset kaavoitusratkaisut esimerkiksi jossakin yksittäistapauksessa ovat oikeita tai vääriä.

Ed. Turunen: Arvoisa puhemies! Toteaisin vain ed. Paloheimolle, että minä toivon, että koskaan ei lailla määriteltäisi sitä, mitä ihminen

saa tehdä tai mitä ei inhimillisestä heikkoudestaan johtuen.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

5) Ehdotus laiksi viranomaisten määräyksiä ja ohjeita koskevista toimenpiteistä

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 7

Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 11

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 11.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

6) Ehdotus yhteisäluelaksi

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 22

Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 10

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 10.

Kukaan ei pyydä puheenvuoroa.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

7) Ehdotus laiksi ulkomaisten vakuutusyhtiöiden toiminnasta Suomessa

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 231/1988 vp.

Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 5

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 5.

Puheenvuoroa ei pyydetä.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

8) Ehdotus laiksi Luxemburgin kanssa sosiaaliturvasta tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 34

Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 19

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 19.

Puheenvuoroa ei haluta.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

9) Hallituksen esitys n:o 60 laiksi Valtionrautateistä

Valiokuntaan lähettäminen

Toinen varapuhemies: Puhemies-neuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan, jonka tulee pyytää lausunto liikennevaliokunnalta.

Keskustelu jatkuu:

Liikenneministeri V e n n a m o: Herra puhemies! Valiokuntaan lähettämistä varten nyt on lähetekeskustelussa hallituksen esitys laiksi Valtionrautateistä, jolla lailla hallitus esittää Valtionrautateistä muodostettavaksi valtion liikelaitoksista annetun lain mukainen uuden tyyppinen valtion liikelaitos. Tämä lakiesitys on siis kyseisessä yleislaissa tarkoitettu laitokohtainen laki ja tarkoittaa Valtionrautateiden muodostamista sellaiseksi liikelaitokseksi, joka budjetin ulkopuolella toimien voi toimia nykyisiä budjettisidonnaisia liikelaitoksia huomatta-

vasti joustavammin. Tämän lain antaminen perustuu laajaan valmistelutyöhön, sekä valtion yleistä liikelaitoslakia koskevaan valmistelutyöhön että VR:n osalta erityisesti parlamentaarisen rautatiekomitean esittämien toivomusten ja ehdotusten pohjalte sekä myös sen kannan varaan, jonka eduskunta vuosi sitten laajassa keskustelussa liikennepoliittisen selonteon yhteydessä ilmaisi.

Lain tarkoituksena on tehostaa Valtionrautateiden toimintaa, lisätä sen toiminnan joustavuutta ja itsenäistä päätösvaltaa, jonka seurauksena Valtionrautateiden palvelutasoa voidaan nykyisestäään parantaa, investoinnit toteuttaa nykyistä helpommin, kun ne eivät ole enää riippuvaisia valtion kulloisestakin määrärahatilanteesta ja budjetin tiukkuudesta vaan laitos voi itse myös suoraan ulkoa lainarahoitusta hankkimalla omat investointinsa toteuttaa, minkä seurauksena hallitus on vakuuttunut siitä, että Valtionrautateiden palvelujen laatua voidaan olennaisesti parantaa, myös lisätä palvelujen määrällistä tarjontaa ja tällä tavalla saada Valtionrautateiden markkinaosuus kasvamaan niin tavara- kuin henkilöliikenteessäkin.

Lakiesityksen tarkoituksena on siis vahvistaa Valtionrautateiden asemaa, luoda Valtionrauteille paremmat kilpailuedellytykset muiden liikennemuotojen kanssa ja tässä suhteessa edesauttaa sitä, että rautateille hyvin sopivat tavara- ja henkilökuljetukset myös käytännössä kulksivat rautateitä pitkin. Samalla tämän lakiesityksen tarkoituksena on saada ainakin puolen vuosikymmenen kuluessa, viiden kuuden vuoden kuluessa Valtionrautateiden talous sillä tavalla vakiinnutettua, että tähän saakka laitoksessa vuodesta toiseen jatkunut saneerauskierte saadaan vihdoin päättymään ja voidaan Valtionrautateiden osalta yhteiskunnan voimavarat kohdistaa laitoksen kehittämiseen ja sen toiminnan parantamiseen. Nyt esiteltävänä oleva liikelaitoslaki lähtee siitä, että vuoteen 1995 mennessä saadaan Valtionrautateiden taloudellinen tilanne normalisoitua sillä tavalla, että lisäsaneerauksia ei enää tarvita vaan voimavarat voidaan, kuten sanoin, kohdistaa laitoksen kehittämiseen.

Valtionrautateiden kehitys on parin viime vuoden aikana kääntynyt selvästi myönteiseen suuntaan. Kiitos tästä on annettava erityisesti laitokselle itselleen, sekä Valtionrautateiden johdolle että sen henkilöstölle, jotka ovat kyenneet vaikeassa tilanteessa luovalla tavalla kehit-

tämään laitosta ja saamaan sen kehityksen myönteiseksi. Sen seurauksena jo viime vuonna Valtionrautateiden kuljetusmäärät kasvoivat voimakkaasti. VR kuljetti tavaraa tonnikipetreissä laskettuna viime vuonna enemmän kuin koskaan aikaisemmin historiansa aikana yhden kalenterivuoden kuluessa, ja myös matkustajamäärät Valtionrautateilla ovat kääntyneet voimakkaaseen nousuun, joka tämän vuoden ensimmäisten kuukausien osalta on edelleen jatkunut, mikä merkinnee sitä, että myös henkilökuljetusmäärissä Valtionrautatiet yltäne joko tänä vuonna tai viimeistään ensi vuonna, jos kehitys jatkuu nykyisen kaltaisena, kaikkien aikojen suurimpaan kuljetussuoritteeseen ja tältä osin myös VR kykenee vihdoin ja viimein ainakin himpun verran myös markkinaosuuttaan parantamaan koko kuljetuksen kentässä.

Merkille pantava VR:n kehityksessä on myös se, että siitä huolimatta, että viime vuonna VR:n kustannukset, jotka ovat pääosin palkkakustannuksia, nousivat reilusti yli 10 prosentin verran ja tariffit vajaa puolet siitä, tästä kustannusten nousun huomattavasti suuremmasta nopeudesta huolimatta myös Valtionrautateiden alijäämä pieneni ja tällä tavalla Valtionrautateiden talous on alkanut hiljalleen tervehtyä.

Liikelaitosuudistus merkitsee paitsi laitoksen toiminnan ja laitosta koskevan päätöksenteon yksinkertaistumista ja joustavoitumista erityisesti myös sitä, että Valtionrautateiden ja rautatieliikenteen osalta vihdoin siirrytään samaan järjestelmään, joka on muissa liikennemuodoissa jo pitkään vallinnut, eli yhteiskunta huolehtii väylien rakentamisesta ja kunnossapidosta ja kuljetustoimintaa harjoittavat yritykset ja laitokset sitten vastaavat tällä väyläverkolla tapahtuvasta liikennöimisestä. Tätä tarkoittaa nimenomaan se, että lakiesityksen myötä, jos se tulee eduskunnassa hyväksyttyä, radanpito — sekä rakentaminen että ylläpito — siirtyy rahoitettavaksi valtion tulo- ja menoarviossa osoitetuin määrärahoihin, jolloin radanpidon kustannukset, välttämättömät raitinvestoinnit ja ratojen kunnossapito, eivät enää rasita Valtionrautateiden varsinaista kuljetustoimintaa vaan ne rahoittaa yhteiskunta erikseen budjetin kautta ja aikanaan, mikäli Valtionrautateiden taloudellinen tilanne sitten antaa sille edellytyksiä, Valtionrautatiet ryhtyy rataverkon käytöstä maksamaan ratamaksua.

Valtionrautateiden talous on esityksellä tarkoitus järjestää pääpiirteissään valtion liikelaitoksia koskevan yleislain mukaisesti lukuun ottamatta radanpidon kohdalla tapahtuvaa siirtoa valtion tulo- ja menoarviosta rahoitettavaksi.

Valtionrautateiden alijäämä on kuitenkin edelleen ja tulee vielä lähivuosina edelleen olemaan siitä huolimatta, että radanpidon määrärahat siirtyvät budjetista rahoitettavaksi, varsin suuri. Sen vuoksi hallitus esittää tässä yhteydessä, että Valtionrautateiden talous toistaiseksi — lähimpien vuosien ajan — tasapainotettaisiin sillä tavalla, että liikelaitoslain, yleislain, sallimalla tavalla valtio osoittaisi budjetista suoraan määrärahoja ja korvauksia Valtionrautateille niiden tehtävien hoitamiseen, jotka eivät ole liiketaloudellisesti kannattavasti hoidettavissa mutta joiden hoitamista Valtionrautateiden palvelutason ylläpitäminen ehdottomasti edellyttää.

Korvauksia myönnettäisiin toistaiseksi ensi sijassa henkilöliikenteen palvelutarjonnan turvaamiseksi nykyisessä laajuudessaan sekä henkilöpaikallisliikenteen osalta että myös henkilökaukoliikenteen osalta. Korvauksia tarvitaan erityisesti sen vuoksi, että Valtionrautateiden henkilökuljetustariffit ovat edelleen selvästi käypää tariffitasoa alhaisempia, jos niitä verrataan esimerkiksi linja-autotariffeihin. Liikennepoliittisista syistä näin on tarkoituksenmukaista myös jatkossa olla. Jotta alihinnoiteltujen tai tietoisesti alakanttiin tarjottujen palvelusten kustannukset eivät siirtyisi Valtionrautateiden muun kuljetustoiminnan, lähinnä tavarakuljetuspuolen, kustannettaviksi, on välttämätöntä, että lähivuosina merkittävässä määrin Valtionrautateille myönnetään korvauksia nimenomaan henkilöliikenteen yleisen hintatason pitämiseksi reaalisesti nykyisellä tasolla.

Edellä mainittukaan ei kuitenkaan vielä riitä nykyisessä tilanteessa Valtionrautateiden alijäämän kattamiseksi, vaan edelleen tarvitaan ainakin siirtymävaiheessa, lähivuosien kuluessa liikennepoliittisista ja yleisistä yhteiskuntapoliittisista syistä myös tulo- ja menoarviossa Valtionrautateille osoitettavaa kehittämisrahaa, jonka tarve samassa tahdissa tulevina vuosina vähenee kuin missä tahdissa Valtionrautateiden taloutta saadaan tervehdytettyä. Nähtävästi ensi vuosikymmenen puoliväliin saakka tällaista kehittämisrahaa tarvitaan.

Valtionrautateiden henkilöstön asemalle lii-

kelaitosuudistuksella ei ole vaikutusta. Valtionrautateiden henkilöstö säilyttää esityksen mukaisesti kaikki nykyisiin palvelussuhteisiinsa kuuluvat oikeudet ja velvollisuudet, ja Valtionrautateiden on myös jatkossa uusimuotoisena liikelaitoksena tarkoitus toimia siten, että Valtionrautateiden henkilöstöä vähennetään vain ns. pehmeitä keinoja käyttäen. Laitos ei siis uutenakaan liikelaitoksena ryhdy irtisanomis- tai lomauttamistoihin, vaan henkilöstöä pyritään vähentämään sisäisillä uudelleenjärjestelyillä siinä tahdissa kuin luonnollisen poistuman kautta laitoksen henkilöstö pienenee. Tässä suhteessa on jo kuluneiden puoleltoista vuoden aikana saatu aikaan merkittäviä tuloksia, mikä onkin pääsyy siihen, että Valtionrautateiden talous on olennaisesti parantunut.

Samassa yhteydessä, kun hallitus päätti uuden liikelaitoksen muodostamista koskevan lakiesityksen antamisesta eduskunnalle, päätti hallitus myös eräistä toimenpiteistä Valtionrautateiden kehittämiseksi. Näistä tärkein on uuden sähköistysohjelman toteuttaminen VR:n rataverkon sähköistuksen ensimmäisen vaiheen tultua nyt valmiiksi. Hallitus on jo nyt ensimmäisellä päätöksellään irrottanut Valtionrautateiden uudistusrahastosta määrärahan välin Kirkkonummi—Turku sähköistämisen pikaiseen suunnitteluun, ja liikenneministeriön tarkoituksena on saada jo hallituksen ensi vuoden budjettiesitykseen ensimmäiset määrärahat sekä välin Kirkkonummi—Turku että myös välin Tampere—Pieksämäki sähköistystöiden aloittamiseen.

Rautatiehallituksen ehdotus, johon liikenneministeriö yhtyy, tähtää siihen, että lähimpien kymmenen vuoden kuluessa voitaisiin toteuttaa VR:n sähköistuksen toisen vaiheen ohjelma, joka merkitsisi yli tuhannen ratakilometrin sähköistämistä kymmenen vuoden kuluessa, joka valmistuttuaan merkitisi sitä, että valtaosa VR:n kuljetustoiminnasta tapahtuisi 1990-luvun lopussa ja sen jälkeen sähköistettyä rataverkkoa pitkin. Sähköistyksellä mahdollistetaan myös erityisesti henkilöjunaliikenteen palvelutason parantaminen, uusien, nopeampien junien toteuttaminen, jota koskeva selvitystyö uusien, 200 kilometriin tunnissa yltävien sähköjunarunkojen valmistamiseksi kotimaassa yhteistyönä alan yritysten ja Valtionrautateiden kesken on käynnissä ja toivottavasti johtaa lähitulevaisuudessa, vielä tämän vuoden kuluessa, myös käytännön toimenpiteisiin.

Liikelaitosuudistus omalta osaltaan parantaa mahdollisuuksia toteuttaa ripeässä aikataulussa sekä sähköistys että uusien nopeiden junien saaminen käyttöön sen vuoksi, että nyt sähköistysmäärärahat eduskunnan haluamalla tavalla vuosittaisissa budjeteissa voidaan sijoittaa valtion budjettiin eikä Valtionrautateiden tarvitse tältä osin investointimäärärahoja enää pyrkiä repimään irti liiketoiminnan tuottamasta tuloksesta. Tällä tavalla valtiovalta, hallitus ja eduskunta, ja erityisesti eduskunta, josta on tullut huomattava määrä myönteistä tukea Valtionrautateiden kehittämiseksi — siitä haluan eduskuntaa kiittää — saa asian tältä osin entistä paremmin omiin käsiinsä ja poliittinen päätöksenteko voi huolehtia siitä, että Valtionrautateiden asema ja rautatiekuljetusten asema yleensä yhteiskunnassa vahvistuu ja se heikkenemiskierre saadaan lopullisesti pysähtymään, joka on ollut valitettavasti vallitseva kuluneiden viimeisten kymmenen vuoden aikana.

Herra puhemies! Tällä ehdotuksella ja sen käsittelyllä on varsin kiire. Olen pahoillani siitä, että hallituksen sisäisten keskustelujen vuoksi ehdotuksen antaminen eduskunnalle on lykkäytynyt näinkin pitkälle kevääseen. Siitä huolimatta toivon, että eduskunta voisi tämän lakiesityksen käsitellä ripeästi niin, että se saataisiin valmiiksi vielä kulumassa olevan kevätistunto-kauden aikana. Varsin välttämätöntä olisi se, että eduskunta ottaa lakiesitykseen lopullisen kannan, toivottavasti myönteisen, ennen kuin hallitus laatii ensi vuotta koskevan tulo- ja menoarvioesityksensä, jonka sisältö ja rakenne Valtionrautateiden osalta ratkaisevasti riippuu tämän lain kohtalosta. Mikäli eduskunta saa tämän lain käsiteltä ja valmiiksi ennen kesälomille lähtöä, silloin voidaan hallituksen esityksen mukaisesti liikelaitosuudistus toteuttaa ensi vuoden alusta lukien.

Ed. Pelttari: Herra puhemies! Nyt on käsiteltävänä hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Valtionrautateista. Tämähän esitys on valtion liikelaitoslain mukainen, siitä selvä seurannainen, ja voisi sanoa, että niin kuin laitospohtainen laki. Aika pitkälle voi yhtyä ministeri Vennamoon siinä, että monellakin muotoa on hyvä asia, että tämä laki saadaan. Se kehittää rautateitä. Sehän on liikelaitoksen ja, voisi sanoa, valtioenemmistöisen yhtiön väli-muoto. Tällaisena se saattaa parhaiten palvella myös liikenteessä sitä osaa, mikä rautateille kuuluu.

Kun Valtionrautatiet vuodesta toiseen on ollut aika pahoin alijäämäinen, ilmeisesti muutos on omiaan lisäämään myös henkilökunnan motivaatiota. Sillä tavalla sitä ainakin meille liikennejaostossa on perusteltu. Tässähän tulee hyvin merkittävä ero entiseen siinä, että radan ylläpito erotetaan liikenteen harjoittamisesta, vaikka ne saman hallinnon alaisena, VR:n alaisena, Suomessa tulevatkin jatkamaan.

Tässä laissa kuitenkin on hyvin merkittävä asia se, luen suoraan tästä perusteluista, joka kuuluu näin: ”Jos Valtionrautateille määrätään merkittävä kannattamaton tehtävä tai velvoite, josta aiheutuvaa räsitus-ta ei oteta huomioon asettaessa laitokselle tulostavoitteita, Valtionrautatiet hoitaa tehtävän siitä kertyvien tulojen ja laitokselle valtion tulo- ja menoarviossa osoitetusta määrärahasta myönnetyn korvauksen rajoissa.” Tämä on aivan ajankohtainen, päiväkohtainen, Lapin kannalta siitä syystä, että eilis-päivänä tuli tieto, että Kolarista Partekin sementtitehdas ollaan sulkemassa. Ei ole kuin 10-15 vuotta siitä, kun vastaava ilmoitus tuli samassa kunnassa olevasta Rautaruukin kaivoksesta.

Kaivos ja sementtitehdas ovat kuljetussuoritteena omassa sarjassaan; muistelen, että rapean 50 miljoonan kuljetussuorite on ollut Kolari—Tornio-radalla. Siitä kaivoksen osuus oli nelisenkymmentä miljoonaa. Suurin piirtein loppu jakaantui niin, että oliko kolmasosa tai 5 miljoonaa Partekin, puutavaran 5 miljoonaa ja loput matkailuliikenteen, joka on varsin uusi asia Helsingistä Yllästunturille.

Kun nyt kaivos loppui ja sementtitehdas on lopettamassa toimintaansa — konepaja sinne toki on kai tulossa korvaavana työpaikkana — se vaarantaa erittäin suuresti tämän yli 200 kilometriä pitkän rautatien tulevaisuuden. Uskon, kun tämä laki on tarkoitus saattaa voimaan 1.1.1990, että tästä tulee vaarallinen ennakkotapaus: miten eduskunta toimii. Onko se valmis antamaan juuri tälle rataosuudelle varoja silloin, kun niitä tarvittaisiin, jotta rata pysyisi käytettävissä? Esimerkiksi juuri matkailu on kehittynyt vuosi vuodelta myönteisempään suuntaan. Se ei niinkään kosketa meitä lappilaisia, vaan liikenne lähtee täältä Helsingistä, Tampereeltakin. Moni ottaa autonsa junaan ja voi sitä kautta liikkua pohjoisessa. Siinäkin mielessä yhteyden saaminen oli aikanaan tiukan takana. Olisi tärkeää, että se voitaisiin pysyttää.

Kun tänä päivänä tapasimme valiokunnassa VR:n ylintä johtoa, he arvelivat, että rahdin

kuljetuksen kannattavuus tulee sillä tavalla jollakin lailla säilymään, että voitaisiin Ounasjoen irtouitosta luopua ja puutavara tuoda Kolarin radalle. Se voisi mahdollistaa lähimmän viiden vuoden aikana kannattavan toiminnan tällä rataosuudella.

Vaikka ei sinänsä iso asia mutta aika erikoinen asia viime keväältä jäi mieleen. En ollut uskoa silmiäni, kun katsoin tuolla radalla, kun juna täynnä tankkeja meni pohjoiseen. Siinäkin mielessä tällä radalla, sotilaallisessa mielessä, on ollut merkitystä ainakin jonkin kertausharjoituksen osalta.

Kun tämä laki nyt etenee täällä talossa, niin kun mietitään sitä, mikä on sitten se panos, minkä valtiovalta tai eduskunta on valmis asettamaan, on syytä miettiä, että on monia alueita maassa, jotka joutuvat vaaratilanteeseen, kun on kannattavan rataosuuden olemassaolosta kysymys. Juuri Kolarin rata on sellainen, jossa me ehkä melkein ensimmäisenä joudumme tätä ratkaisua tekemään.

Ed. Tennilä: Herra puhemies! Valtionrautateiden toimintaa voidaan tarkastella kahdelta hyvin erilaiselta, voipa sanoa, vastakkaiseltakin kannalta: ensinnäkin kansantaloudellisista näkökulmista katsoen ja toisaalta pelkäämään liiketaloudellisiin näkökohtiin jääden. Nämä kaksi näkökantaa poikkeavat toisistaan ja johtavat käytännössä hyvin erilaisiin toimenpiteisiin johtopäätösten jälkeen.

Valtionrautateiden muutos liikelaitokseksi tulee epäilemättä vahvistamaan pelkkää liiketalousajattelua tuossa valtion laitoksessa. Ja mitä se käytännössä muuta tarkoittaa kuin kannattamattomien rataosuuksien lopettamista sekä hyvin suurta pidättyvyyttä uusien, ainakin isompaa rahaa vaativien ratayhteyksien rakentamisessa? Sanathan ovat aina kauniita, mutta liikelaitosperiaate tarkoittaa siitä, että palveluperiaate jätetään ja bisnesajattelu tulee tilalle. (Min. Vennamo: Ei pidä paikkaansa!)

VR:n toimintojen heikkenemisestä seuraa sitten vääjäämättä se, että kuljetuksista yhä suurempi osa siirtyy maanteille. Tämä saattaa äkkiä katsottuna olla melkein päyhentekevä asia, mutta se ei niin sitten loppujen lopuksi olekaan, kun kansantaloudelliset näkökulmat otetaan huomioon. Kun kuljetuksia siirretään maanteille kasvavassa määrin — ja tätä linjaahan erityisesti liikenneministeri Pekka Vennamo on koettanut edistää parhaan kykynsä mukaan, (Min. Vennamo: Sekin oli väärä väite!) maantiesuu-

den lisäämistä — niin tästä seuraa ensinnäkin se, että teiden ylläpitokustannukset kasvavat väistämättä. Mitä enemmän kuljetuksia suoritetaan maanteilla, sitä enemmän tiet kuluvat ja sitä enemmän tarvitaan rahaa maanteiden ylläpitämiseen. Vaihtoehtona on sitten tietysti vain se, että maanteiden kunnon annetaan romahdtaa, mikä sekin on usein samanaikaisesti käynnissä teiden ylläpitokustannusten kasvun rinnalla. Niin nopeasti maantiekuljetukset lisääntyvät.

Maantieliikenteen lisääntyessä, raskaiden kuljetusten siirtyessä maanteille ruuhkautuminen pahenee. Kyllä Lapissakin ajaessaan jo nyt huomaa, mitä se on vaikuttanut, kun esimerkiksi puutavaran kuljetukset maanteilla ovat lisääntyneet. Tavattoman hankalaa on monta kertaa pikkuautolla siellä isojen rekkujen seassa ajaa.

Ovat vielä ympäristöhaitat, jotka näissä laskelemissa aina sivuutetaan. Maantieliikenne aiheuttaa ympäristöhaittoja — se on kiistatonta — paljon enemmän kuin, voipa sanoa, lähes saasteeton rautatieliikenne ja rautatiekuljetukset varsinkin silloin, kun ne tapahtuvat sähköä avulla.

Herra puhemies! Me olemme Valtionrautateiden toiminnan laajentamisen kannalla, sen kannalla että VR:n osuutta kuljetuksista määritetäisesti lisätään. Silloin on nimenomaisesti kansantaloudellinen lähtökohta ja ajattelutapa. Ahtaalla liiketaloudellisella ajattelulla tähän ei päästä millään.

Tässä puhutaan VR:n toimintojen kehittämisestä ja joustavuudesta. Nykyisenkin VR:n toimintamallin ympärillä joustavuutta voidaan ilman muuta lisätä, ja aika "joustavaa" se on ollut, kun on katsottu, miten nopeasti esimerkiksi jonkin rataosuuden lopettaminen VR:n johtajilta nykyään käy. Eihän siinä näytä liikenneministerikään perässä pysyvän. Kyllä siellä ainakin johtajilla päätösvaltaa nyt jo on ihan riittävästi näyttänyt olevan.

Kun esimerkiksi Lapissa Kemi—Tornio—Haaparanta-rataosuus, ainoa länteen suuntautunut rataosuus, katkaistiin, tuntui siltä, ettei edes liikenneministeri kerinnyt tähän koko puuhaan mukaan, ei tainnut edes tietää, mitä siellä tehdään. Kyllä on joustavuutta tältä osin nyt jo liikaakin.

Mitä tulee valtion tukeen, muutos, jota esitetään, ei ole välttämätön valtion tuen lisäämiselle. Valtio voi jo nyt tukea ihan haluamassaan määrin budjetin kautta VR:n toimintoja. Eli

olen VR:n liikelaitokseksi muuttamista vastaan sen vuoksi, että tiedän mihin se käytännössä johtaa: teurastukseen vähemmän kannattavien rataosuuksien osalta ja henkilökunnan supistamiseen. Minua ei ainakaan lohduta yhtään se, jos henkilökunnan supistamiselle annetaan nimike "joustava" tai "luonnollinen" tai jotakin muuta semmoista, supistamista mikä supistamista.

Ed. Pelttarin tavoin olen erittäin huolissani nyt juuri Tornio—Kolari-ratayhteydestä. Se on ilman muuta joutumassa rullalle, ellei tämä "hallitun rakennemuutoksen hallitus" herää. Kysehan on siitä, että Kolarissa on lopetettu todellakin kaksi suurta tuotantolaitosta, Rautuvaaran kaivos ja nyt sitten Partekin sementtitehdas on menossa perässä kiinni.

Ellei Kolariin ja muualle länsirajalle valtion toimesta uusia nimenomaisesti teollisia työpaikkoja luoda, kyllä se rataosuus on varmasti vakavasti uhattuna. Ja edelleen vain työttömyys pahenee ja tuotantolaitosten toimintaedellytykset samalla jatkossa huononevat tuossa jo muutenkin suuren työttömyyden jokivarressa. Kyllä nyt on odotettava, että hallitus herää ja ryhtyy uusia teollisia työpaikkoja Kolariin korvaavina työpaikkoina luomaan. Puheet eivät auta mitään, rahaa tarvitaan, suunnitelmiahan on olemassa.

Lapissa emme voi olla tyytyväisiä VR:n osalta siihen, mitä tapahtunut on. Jo tähän mennessä on tapahtunut supistuksia, ja ne uhkaavat minusta selvästi yhä pahemmin, jos liikelaitosuudistus suoritetaan. Meillä on päinvastoin vaatimuksena se, että myös Lapissa VR:n toimintoja laajennetaan. Tältä osin on kysymys paitsi Kolarin radan säilyttämisestä myös siitä, että Soklin rata otetaan uudelleen käsiteltäväksi.

Minä ihmettelen, miten VR ja liikenneministeriö ovat voineet tyriä Sokli-ratakysymyksessä sillä tavoin, kuin on tapahtunut. VR:n ja liikenneministeriön taholta jostakin syystä on koko homman annettu mennä läpi käsen. Siellähän on tulossa täysin järjetön päätös. Kemira aikoo rakentaa putken, jolla Soklin fosfaatti siirretään Soklista Kemiin. Se putki tulee yhtä ainoata firmaa varten monta sataa miljoonaa markkaa maksavana. Rautatietä tarvitsisivat monet muutkin Itä-Lapissa. Sitä tarvittaisiin siellä puun kuljetuksessa jatkossa kasvavasti, sitä tarvittaisiin muissa toiminnoissa ja myös matkailulinkeino Koillis-Lapissakin on kasvussa ja tarvitsee sekin rautatieyhteyden.

Nyt kuitenkin on annettu kokonaan mennä tämä mahdollisuus rakentaa rata Sokliin ja siitä on selvästi jotenkin luovuttu jostakin syystä, joka saattaa olla hyvinkin suuri, mutta toistaiseksi piilossa pidetty.

Me lähdemme siitä, että pitää rakentaa rautatie Sokliin ja sieltä edelleen Kuolaan. Näin saamme yhteyden myös Neuvostoliiton pohjois-alueelle. Tämä auttaisi Kuola-projektin edistämistä Sokli-kuljetusten ohella. Samalla muuten Suomi saisi Neuvostoliiton pohjoisten satamien kautta suoran laivayhteyden Kaukoitään Koilliväylän kautta. Neuvostoliittohan on ilmoittanut, että se on valmis antamaan myös suomalaisille jäänmurtaja-apua, jos kiinnostusta Koilliväylän käyttöön 1990-luvulla ilmenee, mutta jotta se tulee reaaliseksi, tarvitaan rautatie Kuolaan.

Odottaisin liikenneministeriöltä ja VR:ltä aloitteellisuutta tähän suuntaan enkä siihen suuntaan kuin on nähty, eli että mietitään vain, mitä milloinkin saadaan supistetuksi ja lopetuksi.

Liikenneministeri V e n n a m o : Herra puhemies! Minun ei kannata ryhtyä täällä oikaisemaan ed. Tennilän ilmeisen tahallisesti esittämiä vääriä tulkintoja siitä liikennepolitiikasta, jota maassa on harjoitettu, mutta jotta nyt pöytäkirjoihin ei jäisi kokonaan vääriä tietoja, niin haluan jälleen kerran muistuttaa siitä, että tämän hallituksen aikana on voimakkaasti Valtionrautateiden kilpailukykyä suhteessa maantiekuljetuksiin parannettu. Kun tämä hallitus aloitti toimintansa, niin sekä raskaat maantiekuljetukset että rautateiden tavarankuljetukset maksoivat yhteiskunnalle aiheutuvista kustannuksista veroina noin 60 % näistä kustannuksista eli kilpailutilanne oli varsin neutraali. Nyt raskaan maantieliikenteen verotusta on viime vuonna kiristetty noin 70 %:lla niin, että kustannusvastaavuus raskaan maantieliikenteen osalta on 100 %, kun luku edelleen rautateiden puolella on vain 60 %, mikä merkitsee sitä, että samassa suhteessa Valtionrautateiden kilpailukyky on parantunut kuin raskaan maantieliikenteen verotusta on kiristetty, ja sehän on näkynyt VR:n kehityksessäkin nimenomaan siinä suhteessa, että tavarankuljetukset ovat VR:llä voimakkaasti lisääntyneet.

Kolarin ja Soklin radan tarpeellisuuden ja mielekkyyden osalta olen samaa mieltä kuin ed. Tennilä, mutta samalla on todettava, että mitään rataa tähän yhteiskuntaan ei kuitenkaan

voida rakentaa ilman, että on riittävä varmuus myös kuljetusten saamisesta kyseiselle radalle.

Valtiolla, liikenneministeriöllä tai VR:llä ei ole valtaa määrätä kuljetuksenantajia kuljetta-
maan tavaroitaan rautateillä, minkä vuoksi kaikkien raitininvestointien toteuttamisen takana täytyy olla varmuus siitä, että kuljetuksia kyseiselle radalle saadaan, jos se rakennetaan.

Ed. T e n n i l ä (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ettei pöytäkirjaan jää todella aivan vääriä tietoja, haluan lyhyesti vielä todeta, että liikenneministeri Pekka Vennamo on lisännyt rekkojen akselipainoja tämän hallituksen toimikaudella, ja sehän on käytännössä sitä, että siirretään painopistettä maanteille. Toisaalta VR:n puolella on tehty supistuksia, ainakin meillä Lapissa ja niin muuallakin maassa, se on tosiasia.

Siitä, että pahempaa ei ole päässyt tapahtumaan, ei kannata kiittää hallitusta, vaan eduskunnan oppositiota. Mehän estimme kuljetustukilain muutoksen täällä eduskunnassa. Jos se olisi mennyt läpi, niin puunkuljetukset olisivat pohjoisessa siirtyneet rautateiltä maanteille kokonaan. Tehän yrititte, herrat ministerit, ottaa kuljetustuen pois pitkälle kehitetyiltä puunjalostusteollisuuden tuotteilta. Jos esityksenne olisi toteutunut, nuo kuljetukset olisivat siirtyneet kokonaisuudessaan maanteille. Tämä oli teidän yrityksenne. Onneksi se saatiin täällä eduskunnassa nurin.

Liikenneministeri V e n n a m o : Herra puhemies! Vielä tietojen oikaisemiseksi pöytäkirjaan totean, että se raskaiden ajoneuvoyhdistelmien mitta- ja painopäätös, joka astuu voimaan ensi vuoden alussa eikä ole siis vielä tällä hetkellä voimassa, pienentää raskaimpien maantiellä kulkevien yhdistelmien painoa eikä suinkaan lisää sitä ja nimenomaan tilavuuspainojärjestelmästä luopumisen johdosta keventää ja pienentää niiden rekkojen kuormia, jotka kuljettavat nimenomaan sellaista tavaraa, joka voitaisiin ja pitäisi kuljettaa rautateillä, mm. puutavarakuljetuksia, ja tässä suhteessa myös tierasitus vähenee. Maantiekuljetusten kustannukset kyllä tämän mitta- ja painopäätöksen seurauksena jossain määrin nousevat, mikä on tietenkin ongelma, mutta tämä toisaalta myös edelleen omalta osaltaan parantaa Valtionrautateiden kilpailukykyä maantie liikenteeseen verrattuna.

Kuljetustukilain osalta olen tyytyväinen siitä, että se saatiin pidettyä voimassa. Se on ollut liikenneministeriön tavoitteena koko ajan, vaikkakin hallituksessa asiasta oli erilaisia mielipiteitä.

Ed. P o k k a : Herra puhemies! Toivottavasti tämä keskustelu ei anna aihetta otaksua, että liikelaitoslaki kiinnostaa ainoastaan Lapin kansanedustajia pelkästään, kun me olemme täällä olleet tällä kertaa äänessä. Haluaisin ensinnäkin sanoa, että ministeri Vennamo piti tämän esittelypuheenvuoronsa todella tyylikästä. Näinhän tämä liikelaitoslaki Valtionrautateiden osalta, kun sitä lukee, antaa sellaisen kuvan, että tämä parantaa eduskunnan vaikutusmahdollisuuksia ja että sen jälkeen, kun tämä liikelaitoslaki on hyväksytty, Valtionrautatiet ei ainakaan voisi vedota siihen vanhaan perusteluun, että kun radan kunnossapito tulee niin kalliiksi, täytyy sitten henkilöliikenne lopettaa eikä ole mahdollisuuksia lähteä rataosuuksia parantamaan, kun VR:n tappiot vain siitä lisääntyvät. Nythän nämä toiminnot siten eriytetään, ja tässä suhteessa tilanne muuttuu.

Tässä kuitenkin on yksi mutta, joka ilmeisesti on aika suuri. Nimittäin käytännössä se, missä määrin kannattamattomia palveluita voidaan säilyttää, jää riippumaan puhtaasti siitä, minkä verran hallitus kunakin vuonna antaa rahaa budjetin kautta. (Min. Vennamo: Eduskunta ne antaa eikä hallitus!) — No, totta kai ministeri on aivan oikeassa, että eduskunta antaa, mutta kuten me käytännössä tiedämme, sen jälkeen, kun hallitus on suuressa viisaudessaan budjettiesityksen tänne tuonut, eipä siinä paljon anneta hallituspuolueiden kansanedustajien liikutella niitä rahoja, vaan niitä pidetään melko lailla varmoina. Me voimme sitten oppositiosta niistä äänestellä, mutta käytännössä nämä rahat täällä sitten hyväksytään. — Paljolti se, miten tämä laki käytännössä toteutuu, jos tästä tulee totta, jää riippumaan siitä, mikä on kulloisenkin hallituksen linja näiden lisärahojen osoittamiseen.

Nyt näyttää kyllä siltä, että jo täällä keskustelussa olleesta Kolarin radasta tulee ennakkotapaus, miten aiotaan vastaisuudessa toimia, ja toivoisin kyllä hartaasti, että ministeri Vennamo, joka on nyt paikalla meitä kuuntelemassa, katsoisi aiheelliseksi vastata hiukan tarkemmin tähän ajankohtaiseen asiaan, koska se on lappilaisille erittäin tärkeä. Meillehän tuli kuin sala-

ma kirkkaalta taivaalta uusi tieto, että Kolarin kunta menettää käytännöllisesti katsoen loputkin teolliset työpaikkansa, kun Partek lakkauttaa sementtituotantonsa syksyllä. Rautaruukin toimintahan sieltä lakkasi, ja käytännössä radan pääkäyttäjät ovat olleet nämä kaksi. Sinne jää matkailu, joka on ollut ainoa Kolarin kunnan henkireikä nyt. Kun muut työpaikat ovat menneet, niin se on kehittynyt. Matkailu sinne jää ja puun kuljetusta. Mikä on ministerin kanta tällä tietämyksellä, jatkuuko tämän radan käyttö, jos kuljetusmuodot pysyvät tällaisina, vai eikö jatku? Tämä on meille erittäin tärkeä asia.

Kyllä toivoisin myös, että ministeri katsoisi aiheelliseksi hiukan tarkentaa täällä salissa sitä puheenvuoroa, jonka hän piti Kemijärvellä muutama viikko sitten Sallan radan käyttämisestä Soklin jalosteiden kuljettamiseen. Se puhe varmasti lämmitti kovasti koillislappilaisia, mutta olisi todella mielenkiintoista ja jopa tärkeää näin ison hankkeen kysymyksessä ollen kuulla, mitä käytännön toimenpiteitä asian suhteen täällä Helsingin päässä on ministerin puheen jälkeen tapahtunut. Sen putken lunastustoimitukset Kemiran osalta ovat koko ajan käynnissä, ja itse asiassa koko kaivoksen perustaminen on menossa siihen suuntaan, että putki sinne rakennetaan, eikä rautatielle tapahdu mitään. Oliko tämä ministerin puheenvuoro lähinnä hyväntahtoinen ele ja asiallisesti asiat menevät niin kuin yhtiö tahtoo?

Liikenneministeri V e n n a m o : Arvoisa puhemies! Ensinnäkin Kolarin radan osalta vielä haluan toistaa sen, minkä jo aikaisemmin sainoin, eli että Valtionrautateilla sen enempää kuin liikenneministeriöllä ja hallituksellakaan ei ole käytettävissään keinoja, joilla me voisimme määrätä kuljetuksen antajia käyttämään Valtionrautateita kuljetusvälineenään. Ainoa tapa saada Valtionrautateiden käyttöä lisääntymään on nimenomaan VR:n sekä hinta- että palvelukilpailukyvyn parantaminen, ja siihen tällä lakiesityksellä nimenomaan tähdätään.

Liikenneministeriö on henkilöliikenteen osalta lähtenyt sekä tätä lakiesitystä valmisteltaessa että myös valmistellessaan ensi vuoden budjettiesitystä, joka rakentuu tämän uuden liikelaitoksen pohjalle, siitä, että Valtionrautatiet harjoittaa myös ensi vuonna henkilöliikennettä niin paikallis-, kauko- kuin makuuvaunuliikenteen osalta nykyisessä laajuudessa. Lähden siitä, että Kolarin radalla siitä riippumatta,

minkälaisiksi tavarankuljetusmäärät siellä näiden laitosten lopettamisen vuoksi muuttuvat, ainakin sitä henkilöliikennettä voidaan ja tulee jatkaa, jota siellä nykyisin harjoitetaan. Viime kädessä eduskunta tältä osin tekee päätöksen yleensäkin Valtionrautateiden henkilö- ja paikallisliikenteen laajuudesta tulevaisuudessa, koska se edellyttää korvausta budjetin kautta tästä toiminnasta aiheutuvien alijäämien kattamiseen.

Soklin kaivoksen tuotteiden kuljettamisesta olen useaan otteeseen julkisuudessa sanonut mielipiteenäni sen, että olisi syytä löytää keino, jolla rautateita voitaisiin tässä kuljetuksessa käyttää. Olen sitä asiaa koskevan selvittelykehotuksen antanut rautatiehallitukselle, mutta ainakaan toistaiseksi kyseinen yhtiö, Kemira Oy, ei ole osoittanut kiinnostusta rautatiekuljetuksen käyttämiseen, ja liikenneministeriön ja VR:n voima loppuu siihen, jos kyseinen yritys ei rataa käytä. Silloin ei tietenkään myöskään rataa voida rakentaa, jos kuljetustarvettakaan ei ole.

Ed. S a a s t a m o i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Pokan puheenvuoron johdosta haluaisin todeta, että toki myös me muun Suomen kuin Lapin kansanedustajat olemme tästä asiasta kiinnostuneita, vaikka onkin nyt sattunut niin, että tässä keskustelussa nimenomaan lappilaiskansanedustajat ovat eniten käyttäneet puheenvuoroja. Valtionrautatiet ja varsinkin pienet rataosuudet ovat aina suuri kysymysmerkki meille muun Suomen asukkaille. Toivoisin, että hallituksen esityksen ensimmäisellä sivulla mainittu periaate, että Valtionrautateiden tulisi toimia liiketaloudellisten periaatteiden mukaisesti ja sitten erityisesti sen tulisi huolehtia rautatieliikenteen ja siihen liittyvien palvelujen kehittämisestä ja tarjonnasta asiakkaille koko yhteiskunnan tarpeiden sekä liiketoiminnan edellytysten mukaisesti, ei pääsisi unohtumaan.

Ed. J u r v a : Herra puhemies! Hallitus on antanut eduskunnalle pitkään odotetun esityksen laiksi Valtionrautateista. Lakiesityksellä muodostetaan VR:stä valtion liikelaitoksista annetun lain mukainen valtion liikelaitos. Esi-tetty uusi organisaatio sijoittuu lähinnä nykyisen virastonmuotoisen liikelaitoksen ja valtiolenemmistöisen yhtiön väliin.

Valtionrautateiden on tarkoitus jatkossa toimia liiketaloudellisten periaatteiden mukaisesti.

Tämän periaatteen mukaisesti VR:n tehtävänä on huolehtia rautatieliikenteen ja siihen liittyvien palvelujen kehittämisestä ja tarjonnasta asiakkaiden ja koko maan tarpeiden sekä liiketoiminnan edellytysten mukaisesti. Tämän tehtävän kannattavan hoitamisen mahdollistamiseksi Valtionrautateiden hoitamat radan ylläpito- ja rakentamistehtävät rahoitettaisiin tulevaisuudessa valtion tulo- ja menoarviossa osoitetuin määrärahoihin. Tämä tarkoittaa siis käytännössä sitä, että radanpidon kustannukset erotetaan muiden liikenneväylien tavoin varsinaisesta liiketoiminnasta eli liikenteen harjoittamisesta. Tällä tavoin valtiovalle eli käytännössä eduskunnalle jäisi vastuu valtion vuosittaiseen tulo- ja menoarvioon otettujen määrärahojen tasoa ohjailemalla päättää maassamme pidettävän rataverkon laajuudesta ja tasosta. Valtionrautatiet liikelaitoksena ja rataa käyttävänä yrityksenä suorittaisi valtiolle ratamaksua, jonka suuruus määrättäisiin vuosittain liikennepoliittisin perustein.

On heti alkuun todettava, että SMP:ssä tervehdimme tyydytyksellä tätä eduskunnan käsittelyyn tullutta lakiesitystä. Lakiesitys on eräs päätepiste sille pääosiltaan sosialidemokraattien hallitsemalle kaudelle Valtionrautateissa, jonka tunnusmerkkeinä ovat olleet ylimitoitettu henkilöstö, tehoton palvelu sekä ennen kaikkea valtavat tappiot. Edellä mainittujen negatiivisten tunnusmerkkien lisäksi ja myös siitä huolimatta on rataverkkoamme jatkuvasti supistettu kehitysalueilla ja tällä tavoin viety rautateiden käyttämismahdollisuus lähiliikennevälineenä laajalta osalta maaseutua. Tämän kaltaiselle kehitykselle oli todella aika saada jo lopullinen päätepiste.

Todellisuudessa tämä kehitys oli jo tahtunut liikenneministerin vaihdoksen ansiosta nykyisen hallituksen tultua voimaan. Rautateiden saneerausohjelma on jo toteutettu ja tulokset ovat olleet havaittavissa. Valtionrautateiden matkustusvuorokausien määrä on ollut hyvässä nousussa ja palvelut ovat tuntuvasti monipuolistuneet ja kehittyneet. Liikenneministeriön muuttuneen otteen merkitystä tässä kehityksessä ei voida väheksyä. SMP:n mielestä Valtionrautateiden liikelaitosuudistus on välttämätön, jotta rautatiet saadaan tasavertaiseen kilpailuasemaan muiden liikennemuotojen kanssa. Tie- ja lentoliikenteen kannattavuus on ollut tähän saakka huomattavasti helpommin saavutettavissa, kun ne liikennemuodot eivät ole joutuneet vastaamaan siitä reitistöstä, jolla ne liikennöivät.

Rautateiden kannattavuutta on tuntuvasti raskastanut rataverkon kunnossapitäminen ja rakentaminen. On täysin oikein, että vastuu rataverkostamme ja sen kehittämisestä tulee hallituksen ja eduskunnan tehtäväksi. Tällä tavalla poliittisilla päättäjillä on kokonaisvaltaisempi ja laajempi mahdollisuus sekä samalla täysi vastuu eri liikennemuotojen reitistöjen tulevasta kehittämisestä ja kunnosta.

Valtionrautateiden tulevaisuus oli vielä muutama vuosi sitten vakavasti vaakalaudalla, ainakin nykyisessä mittakaavassa. Mikäli pari vuosikymmentä vallinnut tyyli olisi jatkunut VR:llä vielä seuraavat kymmenen vuotta, oltaisiin todennäköisesti päädytty ratkaisuun, jossa rautatiet olisivat kulkeneet ainoastaan Helsingin ja muutaman suurimman asutuskeskuksen välillä. Lisäksi todennäköisimmin tämäkin toiminta olisi ollut edelleen tappiollista. Tämä oli pitkälti sosialidemokraattista rautatiepolitiikkaa. Onneksi tästä rappiokehityksestä ollaan pääsemässä eroon ja Valtionrautateiden tulevaisuus koko kansan liikennevälineenä on turvattu. Rautatieliikenne on edullisin ja parhain liikenneväline, kun matkojen pituus sijoittuu karkeasti ottaen välille 200—500 km. Lisäksi tavaran kuljetuksessa Valtionrautatiet on täysin tasavertainen kilpailija muiden liikennevälineiden kanssa.

SMP:n mielestä Valtionrautateita tulee jatkuvasti kehittää. Junien kilpailukykyä matkustusvälineenä tulee lisätä pitämällä rautatieyhteydet kunnossa ja kalusto sellaisena, että se ei jää teknisessä kehityksessä muista liikennevälineistä jälkeen. Lisäksi rautatieliikenne tulee säilyttää kaikilla niillä rataosuuksilla, joilla se suinkin on mahdollista. Mikäli haja-asutusalueilla vielä tällä hetkellä liikennöivät rataosuudet käyvät liiketaloudellisesti kannattamattomiksi, mutta ovat aluepoliittisesti merkittäviä, tulee niitä tukea budjettivaroin. Tämä on rehellistä tukipolitiikkaa siinä mielessä, ettei VR:n tappioihin voida sisällyttää päättäjien eli kansanedustajien silmänlumeeksi mitään muita tappioeria. Tällöin rautateiden henkilöliikenteen jatkumisen turvaamiseen tarkoitetut tukimäärärahat menevät täsmälleen siihen tarkoitukseen, mihin ne on haluttukin. Näin ollen päästään jopa rehellisempään tukipolitiikkaan kuin tällä hetkellä linja-autoliikenteen saama henkilökuljetustuki.

Herra puhemies! Tervehdin tyydytyksellä eduskunnan käsittelyyn saatua lakiesitystä Valtionrautateista. SMP:n mielestä lakiesitys on

varsin onnistunut ja se tulisi saada käsittelyyn eduskunnassa huolellisesti, mutta ripeästi. Rautatiet muodostavat maassamme erään tärkeän liikennemuodon, jonka tulevaisuuden ja kehittämisen turvaamiseksi on käytettävä kaikkia niitä keinoja, jotka ovat mahdollisia ja taloudellisten resurssiemme puitteissa käytävissä olevia. Liikelaitokseksi muuttuva Valtionrautatiet mahdollistaa nykyistä joustavamman rautatieliikenteen kehittämisen maassamme.

Ed. P. Lahtinen: Arvoisa puhemies! Kun hallituksen esityksen tavoitteena on selkeyttää Valtionrautateiden liiketoiminnallisten ja yhteiskunnallisten tehtävien hoitoa ja vastuuta, parantaa Valtionrautateiden liikennepoliittista ohjattavuutta sekä markkinaohjattavuutta ja liiketoiminnan edellytyksiä ja sitä kautta Valtionrautateiden kilpailukykyä ja liiketaloudellista tulosta sekä palvelujen laatua, tulisi tässä yhteydessä Valtionrautateiden toimintaedellytyksiä parantaa koko nykyisen rautatieverkon alueella riippumatta niiden liiketaloudellisista vaikutuksista, siis huomioonottaen myös kansantaloudellinen näkökulma.

Raskasta liikennettä ja henkilöliikennettä on suunnattava rautateille entistä enemmän. Rautateiden kesken jäänyttä sähköistämistä on jatkettava, esimerkiksi sillä tavalla kuin ministeri esittelypuheenvuorossaan totesi. Myös nopeita junia ja junayhteyksiä on lisättävä. Ympäristöystävällistä ja turvallista lähiliikennettä on ylläpidettävä tarvittaessa vaikka valtion tuella. Tämä asia ihan Valtionrautateiden kannalta on mielestäni hyvin kitsaasti käytetty hyväksi, eli kyseessä on ympäristöystävällinen ja turvallinen liikennemuoto. Sitä sietäisi enemmän Valtionrautateilla mainostaa.

Hallituksen ilmaisema näkemys VR:n kehittämiseksi on oikean suuntainen, mutta toiminta sen toteuttamisen osalta ei ole ollut esityksen mukainen, joten asenteiden tulee voimakkaasti muuttua, kun laki tulee voimaan.

Arvoisa puhemies! Vähän paikallisista asioista ja myös ystävälleni Pauli Uitolle, joka oli täällä perjantaina käyttänyt Pasilan Konepajan puolesta puheenvuoron, tähän samaan asiaan. Viime aikoina on paljon puhuttu siitä, miten työt jaetaan Valmetin Tampereen tehtaan ja Pasilan Konepajan välillä niistä kalustohankinnoista, joita Valtionrautatiet jatkuvasti hankkii. Tampereen Valmet on pitkään rakentanut

raitiovaunuja, metrovaunuja, sähköisiä vaunuja, muutamia vetureita jne., ja kehittänytkin niitä kaiken aikaa. Valmetin osalta on todettava, että huonosti käy, ellei vaunukalustoa edelleen Tampereen Valmetille saada. Tampere on muutoinkin kärsinyt voimallisesta rakennemuutoksesta. Noin 3—4 teollisuuslaitosta on jäljellä siitä mahtavasta teollisuuskaupungista ja sen kuvasta, joka vielä 1960—1970-luvuilla valitsi. Tästäkin syystä olisi myönteistä, jos Tampereen Valmetille työtä saataisiin. Tampereen Valmet on kehittellyt myös kevytmetallirunkoista vaunukalustoa. Se ei kuitenkaan ole johtanut myönteisiin ratkaisuihin lähinnä kaikei Pasilan Konepajan vastustuksesta johtuen, koska Pasilalla ei ole tekniikkaa, jolla tällaista kalustoa olisi voitu rakentaa. Mielestäni VR:n tulisi keskittää korjaus, kunnossapito ja huolto Pasilan konepajalle. Uustuotanto, joka koskee vetureita ja erilaisia vaunuja, keskitettäisiin Valmetin Tampereen tehtaalte. Näin voitaisiin saada aikaan tervettä työnjakoa Valmetin ja Pasilan konepajan välillä, eikä sellaisia pelkotiloja ja ongelmia olisi kuin tähän asti on ollut työllisyyden osalta.

Hallituksen esitys laiksi Valtionrautateista käsittelee myös pitkälti sitä toimintaa, joka koskettaa palkallista työväestöä. Ainakin 2 800 virkaa tai työsuhteista tehtävää jää täyttämättä. Onko se luonnollinen poistuma tai mikä hyvänsä, se on joka tapauksessa poistuma, ja 2 800:aa virkaa tai työsuhdetta ei ole olemassa. Kun valtion palveluksessa olevan henkilöstön määrää supistetaan jättämällä nämä virat tai toimet perustamatta, on varsin luonnollista, että tarkoin seurataan sitä kehitystä, joka poistaa virkoja valtiolta ja siirtää henkilöitä muihin virkoihin tai tehtäviin. Näille toimille on luotava taloudelliset edellytykset niin, etteivät valtion karsitut määrärahat ole esteenä henkilöiden siirroille valtion organisaation sisällä. Mielestäni on varmistettava myös se, että liikelaitokseksi siirtyvästä valtion yrityksestä henkilöt voivat siirtyä valtion muihin laitoksiin. Tähän on myös määrärahat valtion talousarviossa osoitettava.

Arvoisa puhemies! Kysyisin: Milloin ministeri aikoo tuoda parlamentaarisen rautatiekomitean mietinnön eduskunnan käsittelyyn siten, että eduskunta voisi päättää rautateiden laatutason ja laajuuden toteuttamisesta? Tämä mietintöhän oli yksimielinen ja auttaisi nyt uudistusaloitteillaan muutoksien toteuttamisessa.

Liikenneministeri V e n n a m o : Arvoisa puhemies! Ensinnäkin toteaisin, että komiteamietintöjä ei tuoda eduskunnan käsittelyyn. Eduskunnan käsittelyyn voidaan tuoda hallituksen lakiesityksiä, selontekoja, tiedonantoja ja muita sellaisia esityksiä, jotka valtiopäiväjärjestyksessä on mainittu. Parlamentaarisen rautatiekomitean ehdotusten pohjalta hallitus toi vuosi sitten eduskuntaan liikennepoliittisen selonteon. Nyt tämä lakiehdotus Valtionrautateita koskevan liikelaitosuudistuksen toteuttamiseksi pohjautuu myös parlamentaarisen rautatiekomitean ehdotuksiin. Siltä osin eduskunnalla on toki nyt tässä yhteydessä enemmän kuin hyvä mahdollisuus keskustella myös kyseisen komitean ehdotuksista siinä laajuudessa kuin eduskunta tätä keskustelua haluaa käydä.

Valtionrautateiden henkilöstön vähenemisestä haluaisin todeta, että kyseessä on itse asiassa 70-luvun lopulla varsin leväperäisen taloudenhoidon seurauksena tapahtuneen henkilöstömäärän lisäyksen takaisinsaneeraaminen. 70-luvun jälkipuoliskollahan viiden vuoden kuluessa samana ajanjaksona, jolloin VR:n kuljetussuoritteet sekä tavara- että henkilökuljetusten puolella vähenivät neljänneksellä, 25 %:lla, saman ajanjakson kuluessa VR:n henkilöstömäärä lisääntyi 3 000 hengellä, joka on eräs keskeisiä taustatekijöitä sille, että Valtionrautateiden taloudellinen kehitys 80-luvulla ajautui sellaiseen syöksykierteeseen, josta sitä nyt yritetään saada irti. Pehmeillä keinoilla tapahtuva henkilöstön vähennys itse asiassa tarkoittaa siis sitä, että 70-luvun jälkipuoliskon holtiton taloudenhoito korjataan ja palataan takaisin siihen tilanteeseen, jossa oltiin 70-luvun alkupuolella, jolloin VR:n asema oli vielä varsin hyvä.

Ed. Soininvaara: Herra puhemies! Joskus tuossa 1970-luvun alussa istui parlamentaarinen liikennekomitea, joka insinööreistä ja juristeista koostunut komitea päätyi sellaiseen käsitteeseen kuin kustannusvastaavuusperiaate. Se päätyi siihen sen takia, että kansantaloustieteilijät olivat osoittaneet, että kun jokainen liikennemuoto maksaa omat kustannuksensa, niin sitten me päädyimme sellaiseen liikennejärjestelmään, joka on taloudellisesti tehokas.

Herra puhemies ja arvoisa ministeri! Kansantaloustieteilijät eivät ole koskaan tuollaista väitettä osoittaneet eivätkä allekirjoittaneet, vaan

kansantaloustieteilijät ovat sanoneet, että tehokas liikennejärjestelmä syntyy, kun jokainen liikennemuoto maksaa omat rajakustannuksensa, se tarkoittaa: jokainen liikennemuoto tariffiellaan vastaa suurin piirtein sitä, mitä lisäkustannuksia liikenteen lisäämisestä aiheutuu tai mitä kustannuksia liikenteen vähenemisestä säästyy. Erityisesti rautateitä on jopa kansantaloustieteen oppikirjoissa käytetty klassisena esimerkkinä siitä, että kustannusvastaavuusperiaate ei johda tehokkaaseen työnjakoon. Rautatiet on liikennemuoto, jolla on hyvin suuret kiinteät kustannukset ja hyvin pienet muuttuvat kustannukset. Tässä esityksessä onneksi osa näistä kiinteistä kustannuksista eli rataverkon ylläpitäminen otetaan VR:ltä pois, mutta senkin jälkeen sen kustannusrakenne on sen kaltainen, että ainakin osalla liikenteestä rajakustannus on hyvin pieni.

Kansantaloustieteilijätkin tietysti tekevät näitä teorioita ennen kaikkea pätevätyäkseen akateemisiin virkoihin, mutta siinä sivussa niitä teorioita voisi joskus hieman yrittää soveltaa. Me päädyimme selvästi parempaan, tehokkaampaan ja kansantaloudellisesti edullisempaan liikennejakaumaan, jos me hieman muuttaisimme kustannusajattelua pois keskimääräisten kustannusten periaatteesta rajakustannusten periaatteeseen. Rautateitten osalta se esimerkiksi henkilöliikenteessä tarkoittaisi sitä, että viikonlopun liikenteessä hinnat olisivat suurin piirtein sellaiset kuin ne nytkin ovat, koska silloin matkustajamäärän lisääminen tosiaankin aiheuttaisi lisää kustannuksia. Mutta keskellä viikkoa hiljaisina aikoina lippujen hintoja pitäisi aivan olennaisesti alentaa ja halventaa, ja silloin me saisimme sen resurssin, joka meillä rautateillä on olemassa, paljon tehokkaampaan ja parempaan käyttöön.

Pidän sinänsä kyllä hyvänä, että rautatiet muuttuu liikelaitokseksi ja se vapautetaan siitä tsaarin aikaisen byrokratian kahleesta, jossa se tähän asti on ollut, ja se pystyy paremmin itseään kehittämään. Mutta sille ei pitäisi asettaa sellaista tulostavoitetta kuin on asetettu. On hyväksyttävä se, että rautatiet tuottavat tappiota. En tarkoita, että pitäisi hyväksyä se, että rautatiet ovat tehotomia tai että siellä ei rationalisoida, vaan on hyväksyttävä se, että rautatiet noudattavat semmoista hinnoittelupolitiikkaa, joka ei peitä kaikkia sen kustannuksia, koska sen kustannusrakenne on sellainen kuin se on. (Min. Vennamo: Niinhän tässä juuri esitetään!) — En puhu pelkästään siitä, mitä on

tässä esityksessä, vaan puhun niistä tavoitteista, jotka esimerkiksi tämä sali on rautateille pitkän ajan tavoitteena asettanut, että sen pitäisi päästä pois tappioistaan kokonaisuudessaan, kunhan vain radanpidon kustannukset poistetaan. — Sinänsä pidän tätä esitystä muilta osin oikein hyvänä ja todellakin toivon, että sitten kun täällä rahaa rautateille myönnetään, niin hyväksytään se, että se tuottaa tappiota ja velvoitetaan rautatiet pitämään alhaista hintatasoa.

Ed. Saari: Herra puhemies! Ministeri Vennamo hyvin ansiokkaalla tavalla esitteli tämän hallituksen esityksen laiksi Valtionrautateista. Käsitteiseni pintapuolisen tutustumisen perusteella on se, että se parantaa Valtionrautateitten toimintamahdollisuuksia ja että siinä on varsin pitkälle otettu huomioon ne näkökohdat, joita parlamentaarinen rautatieliikennekomitea pari vuotta sitten mietinnössään esitti.

Tulkoon kuitenkin eduskunnan pöytäkirjoihin merkittyä paheksuntani siitä, että näin laaja ja laajakantoinen asia on esitetty tällaisella aikataululla. Kun eduskunnan työsuunnitelman mukaan valiokuntien mietintöjen, siltä osin kuin ne halutaan kevätkauden aikana valmiiksi käsiteltävän, tulisi olla suurin piirtein kuun vaihteeseen mennessä valmiina, tämän asian käsitteilylle sen laajuuteen ja laajakantoisuuteen nähden jää kohtuuttoman vähän aikaa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan, jonka tulee pyytää lausunto liikennevaliokunnalta.

10) Hallituksen esitys n:o 53 Norjan kanssa Tenojoen kalastuspiirin yhteisestä kalastussäännöstä tehdyn sopimuksen ja siihen liittyvän kalastussäännön eräiden määräysten hyväksymisestä

Valiokuntaan lähettäminen

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään ulkoasiainvaliokuntaan, jonka tulee pyytää lausunto perustuslakivaliokunnalta.

Keskustelu jatkuu:

Ed. P o k k a : Arvoisa herra puhemies! Teno-
non lohella on vanhastaan ollut erittäin tärkeä merkitys Utsjoella vakituisesti asuvan väestön toimeentulolle. En tässä käy sen enemmälti historiaan. Totean vain, että merkintöjä kalastusoikeudesta löytyy niin tilojen perustamisasiakirjoista monen sadan vuoden takaa kuin isojakoasiakirjoista ja monista muista vanhemmista dokumenteista. Riittänee, kun sanon, että saamelaisten kalastusoikeudet ovat Tenojoella erittäin pitkän aikaa olleet voimassa. Ne ovat osittain kiinteistökohtaisia, osittain perustuvat ylimuistaiseen nautintaan tai sitten on erityisiä kalastuspaikkoja.

Urheilukalastus Tenojoella on sen sijaan aika nykyaikainen ilmiö. Turistien hankkimien lupien määrä on noussut erityisesti 1980-luvulla. Tenon lohikannan säilyttäminen riittävänä edellyttää väistämättä eräitä kalastuksen rajoitustoimia, ja niistähän tässä nyt käsiteltävänä olevassa asiassa on kysymys.

Kun Tenojoki on rajajoki, tarvitaan Suomen ja Norjan valtion välistä yhteistoimintaa ja sovitte-
vittelua. Norjan osalta Suomen intressissä on ollut vaatia kalastuksen rajoittamista Tenon suulta, sieltä Norjan puolelta, jotta kala pääsee nousemaan, ja norjalaiset puolestaan ovat vaatineet kovasti rajoituksia jokialueen turistikalastukseen, jotta kala taas puolestaan pääsee lisääntymään.

Norjalaiset ovatkin säätäneet tälle kalastuskaudelle pyyntikiellon, joka koskee ajoverkkoja merialueilla Tenon suulla. Päätös ei varmasti ollut mitenkään helppo norjalaisille, sillä Pohjois-Norjaa vaivaa paraikaa erittäin ankara työttömyys ja kalastus on alueen pääelinkeino. Norjalaiset ovat olleet suomalaisiin aika tyytymättömiä, sillä turistikalastusta nyt eduskunnan käsiteltäväksi saatettu uusi kalastussopimus ja -sääntö ei rajoita, vaan päinvastoin lisää.

Tenojoen kalastussopimukseen ja -sääntöön liittyvät ongelmat eivät kuitenkaan ole pääsääntöisesti suomalaisten ja norjalaisten erimielisyyksiä. Ongelmat liittyvät ennen muuta Suomen valtion ja Tenojoen omistavien saamelaisten väleihin. Voimassa oleva Tenojoen kalastussääntö loukkaa saamelaisten kalastusoikeuksia eikä uusi sääntö näytä tilannetta korjaavan.

Kun Tenojoen kalastussopimus ensimmäisen kerran nykymuodossaan tehtiin 1970-luvun alussa, luultiin, että kysymyksessä oli valtion vesialue, jolloin ei ollut tarvetta pohtia, loukka-

siko sopimus joltakin osin vesialueen omistajien ja muiden kalastusoikeuden haltijoiden oikeuksia tai oikeusturvaa. Tilanne muuttui ratkaisevasti sen jälkeen, kun vesipiirin rajankäynti oli suoritettu 1970-luvun lopulla ja kävi selväksi, että yli 2/3 Suomen puoleisesta Tenojoesta kuuluiin saamelaisille. Kun vesipiirin rajankäyntiin asti oli toimittu luulon varassa, olisi voinut otaksua, että tämän jälkeen ulkoasiainministeriössä, jossa päävastuu Tenon neuvotteluista on ollut, olisi tunnustettu saamelaisten ja heidän perustamiensa kalastuskuntien oikeudet. Näin ei ole tapahtunut. Saamelaiset ovat saaneet nyt jo toistakymmentä vuotta käydä oikeustaistelua saadakseen äänensä kuuluville omassa asiassaan. Tenon sopimuksesta on tehty, ehkä se kannattaa tässä mainita, toistakymmentä kantelua yksistään oikeuskanslerille näiden vuosien aikana.

Kun sopimus edellisen kerran perusteellisemmin oli täällä eduskunnassa vuonna 1982, niin silloin valtioneuvosto sopimusta tänne lähettäessään katsoi, että olisi viipymättä käynnistettävä selvitystyö, jonka tarkoituksena on parantaa ja kehittää Tenojoella toimivien kalatalousyhteisöjen mahdollisuuksia toimia kalastuslaissa tarkoitettulla tavalla sekä Tenojoen kalakantojen hoidon että kalastuksen järjestämisen hyväksi. Sen jälkeen oikeuskansleri Korte kehotti ulkoasiainministeriötä sekä maatalousministeriötä selvittämään, miten tulevissa neuvotteluissa Suomen ja Norjan välillä sopimusta ja sääntöä tulisi tarkistaa, jotta hallitusmuodon yhdenvertaisuus- ja omaisuudensuojajpykälät otetaan mahdollisimman tarkasti huomioon. Näihin molempiin kannanottoihin, sekä hallituksen että oikeuskanslerin, eduskunta yhtyi ja vaati samoja toimenpiteitä.

Vuonna 1984 maa- ja metsätalousministeriö vihdoinkin asettikin hallitusneuvos Havun johtaman toimikunnan selvittämään sopimuksen epäkohtia ja tekemään tarvittavat muutosehdotukset. Havun toimikunnan mietintö valmistui seuraavana vuonna ja oli aika laajalla lausunkierroksella. Tämä toimikunta teki lukuisia ehdotuksia Tenon säännön muuttamiseksi, ehdotti kalastuslupatulojen palauttamista kalastuskunnille sekä erityistä korvauslakia saamelaistoille Tenon kalastusrajoitusten korvaamiseksi. Ehdotuksista lupatulojen palauttaminen kalastuskunnille on toteutunut vuosi sitten eduskunnan päätöksellä.

Nyt esillä olevaa uutta Tenon sopimus- ja säästöehdotusta tarkasteltaessa havaitsemme, ettei eduskunnan oikeuskanslerin sen enempää

kuin aiempia valtioneuvostonkaan toivomuksia saamelaisten perustuslaillisten oikeuksien kunnioittamisesta Tenojoen kalastusta säädeltäessä ole juurikaan noteerattu. Päinvastoin esityksen perustelut on kirjoitettu nimenomaan siten, että niissä halutaan selvittää, miksi saamelaisten kalastusoikeuksia voidaan rajoittaa tuntuvammin kuin yleensä Suomen oikeuden mukaan voidaan tehdä.

Yksityisen vesialueen omistajan tai kalastusoikeuden haltijan kalastusoikeuksia ei voida rajoittaa ilman korvauksia silloinkaan, kun se tapahtuu lohikantojen suojelemiseksi. Tästä on olemassa ennakkotapaus. Parhaillaankin meillä maksetaan korvauksia Pohjanlahden ammattikalastajille sen vuoksi, että Itämeren lohta pyritään Suomen hallituksen päätöksillä ja asetuksilla suojelemaan. Valtio ei siis vapaudu korvausvelvollisuudesta, vaikka rajoitukset tehdään kansainvälisillä sopimuksilla.

Eduskunnan ja oikeuskanslerin kannanotot huomioon ottaen mielestäni ei ole edellytyksiä hyväksyä uutta Tenojoen sopimusta ja sääntöä, ennen kuin korvauslain säätämisestä on saatu riittävät takeet.

Olen koettanut etsiä tästä hallituksen esityksestä, minkälaisia takeita tälle korvauslailla halutaan antaa, ja siihen kyllä hallituksen esityksen perusteluissa viitataan, että tällaista lakia valmistellaan. Perustelu vaikuttaa kyllä jossain määrin epäilyttävältä. Siinä nimittäin sanotaan, että laki on viimeisteltävänä maa- ja metsätalousministeriössä. Täsmälleen samanlaisen perustelun olen kuullut nyt kohta viisi vuotta, kun on kysytty maa- ja metsätalousministeriöltä, missä viipyy pohjoisten kuntien oma kalastuslaki. Tämän sopimuksen sivutuotteena kyllä muuten selviää, ettei tätä pohjoisten kuntien omaa kalastuslakia aiota aivan lähiaikoina säätääkään. Tätäkin lakia on odoteltu vuosikausia, joten hallituksen viittaus korvauslain valmisteluun ei mielestäni ole oikein riittävä tae.

Nyt on sitten viime aikoina varsinkin julkisuudessa annettu ymmärtää, että eduskunnan on hyväksyttävä tämä sopimus ja uusi sääntö ikään kuin paluupostissa, muuten norjalaiset kuulemma suuttuvat. Norjalaisilla varmasti on aihettakin olla tyytymättömiä suomalaisten tapaan hoitaa tätä Tenon sopimusasiaa, niin kuin tuossa puheenvuoroni alussa viittasin, mutta eri perusteilla. Mielestäni eduskunnalle on annettava tilaisuus huolellisesti perehtyä siihen, miten sen omat toivomukset on otettu huomioon Tenon uuden sopimuksen ja säännön valmistelussa.

Mitään varsinaista vahinkoa Tenon kalastukselle ei huolellisesta säännön eduskuntakäsittelystä varmasti aiheudu. Vanha sääntöhän on voimassa siksi, kunnes uusi on hyväksytty. Tässä on jatkuvasti sellainen menettely olemassa, että sääntö jatkuu sellaisenaan, ellei sitä irtisanota, ellei vaadita tarkistusneuvotteluja. Näitä voidaan vaatia joka kolmas vuosi.

Jos eduskunta pakotetaan kiireellä sopimus käsittelemään niin, että se astuisi voimaan kesken kalastuskauden, niin ei tämäkään oikein tunnu hyvältä hallinnolta. Hallituksella on ollut aikaa valmistella tätä uutta sopimusta nyt vuodesta 1982, ja on mielestäni kohtuutonta vaatia, että eduskunta käsittelee tämän asian parissa päivässä.

Sen sijaan että ulkoministeriössä ollaan huolissaan siitä — näistäkin puhun lähinnä lehtitietojen perusteella — mitä Norja ajattelee meistä, minun mielestäni kannattaisi olla huolissaan siitä, mitä Euroopan neuvostossa meistä ajatellaan. Jos tämän sopimuksen yhteydessä ei saamelaiden kalastusoikeuksia Tenojoessa sivuvestiöineen vihdoin tunnusteta ja sopimuksessa oteta huomioon Suomen lain kalastusoikeuden haltijalle antama perustuslain suoja, Suomi kohta joutuu selittelemään seuraavaksi Euroopan neuvoston ihmisoikeustuomioistuimelle, miksi se loukkaa kansallisen vähemmistönsä saamelaisten oikeuksia. Sinnehän tämä asia on vääjäämättä ajautumassa, mikäli mitään korjausta ei saada aikaan. Korostan tämän korvauslain kiireellisyyttä.

Totta kai, herra puhemies, saamelaisilla itselläänkin on erilaisia käsityksiä, miten kalastusta Tenojoella pitää harjoittaa. Toiset ottavat leivän kalastuksesta välittömästi, toisille asia on välillisesti matkailun kautta tärkeä. Mutta siitä, että rajoitusten aiheuttamat menetykset saamelailtiloille on korvattava, ovat kaikki saamelaisjärjestöt olleet aina yksimielisiä.

Niiden, joilla on ollut valta neuvotella Tenon sopimuksesta, olisi mielestäni pitänyt muistaa, että kalastusoikeuksien haltijalla pitää olla samanlainen suoja oikeuksilleen, vaikka hän olisi lappalainen ja Utsjoelta. Mielestäni tämä, että asia hoidetaan sopimuksella, ei ollenkaan poista sitä velvoitetta, että lainsäädännössä on Suomen voimassa olevaa oikeutta noudatettava.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Arvoisa puhemies totesi asiaan johdatellessaan, että se saatetaan ulkoasiainvaliokunnan käsiteltä-

väksi. Minun henkilökohtaisen näkemykseni mukaan tämän laatuissa asiassa, jossa edellytetään aika tavalla perusteellista erikoisalan, tässä tapauksessa biologian, ja erään ammatin harjoittamisen, kalastuksen, asiantuntemusta, pitäisi pyytää, paitsi perustuslakivaliokunnalta niillä perusteilla lausuntoa kuin ed. Pokkakin tässä viittasi, niin myöskin joko maa- ja metsätalousvaliokunnalta lausuntoa tai laki- ja talousvaliokunnalta lausuntoa. Silloin olisi olemassa riittävästi pohjaa ottaa kokonaisuuteen kantaa. Tämänhan on siinä muodossa eduskunnassa esillä: hyväksy tai hylkää. Kysymys on neuvotellun sopimuksen hyväksymisestä tai hylkäämisestä, itse substanssiin tässä ei voida vaikuttaa, näin olen ymmärtänyt.

Ed. Pokka varsin ansiokkaasti käsittelee Tenojoen kalastuspiirin kalastussääntöä ja sen historiaa erityisesti saamelaisten oikeuksien kannalta. Olen tämän oman lyhyen puheenvuoroni rakentanut vähän toisenlaisen tarvehierarkian pohjalta, jossa ensimmäisenä on lohikalajien lisääntymisen turvaaminen, toisena on saamelaisten, alkuperäisväestön, oikeuksien turvaaminen ja vasta kolmantena meidän lantalaiden urheilukalastajien, jos nyt edes voi puhua, jonkin oikeuden turvaamisesta taikka huomioon ottamisesta.

Muistan varsin hyvin, kun vuonna 1959 olin nuorena opiskelijapoikana Utsjoella tutkimassa näitä samoja asioita. Silloin olin huolissani siitä, kuinkahan kaiken sen pyydysviidakon läpi, minkä ihminen on Tenojoen suulle ja Tenojoelle asettanut, ylipäättään jokunen lohi pääsee sinne latvavesiin, koskipaikkoihin lisääntymään. Ilmeisestikin tässä suhteessa kehitys on ollut jatkuvasti huonompaan suuntaan menossa, kun nyt vihdoinkin norjalaisetkin ovat olleet suostuvaisia siihen, että pyynnin rajoituksiin ryhdytään, ja tässä suhteessa vihonviimeisessä tilanteessa ja hetkellä oltu sillä puolella rajaa valmiita astumaan reippaita askelia pidättyvyyden suuntaan.

Asia ei kuitenkaan ole näin yksinkertainen. Ei riitä se, että lohikalat, tässä tapauksessa erikoisesti merilohet, pääsevät nousemaan jokea pitkin kutupaikoille. Sen kutupaikan veden pitää olla sellainen, että lisääntyminen siinä onnistuu. Tässä suhteessa tilanne on myöskin heikko. Yhdyskuntien jätevedet, erikoisesti Norjan puolelta tulevat, ovat vaarana lohikalajien elinympäristölle eli vedelle, ja hapan laskeuma erikoisesti Neuvostoliiton puolelta tullessaan on happamoittamassa Tenojoen vesistön vettä.

Tämä viimeksi mainittu asia on niin vakava, että kun tässä sopimuksessa todetaan, että se on kolme vuotta voimassa, jollei sitä sitten vuotta ennen kunkin jakson päättymistä irtisanota, niin näistä happaman laskeuman aiheuttamista näkökohdista johtuu, että jos ei ihminen muuta käyttäytymistään Pohjoiskalottialueella parempaan suuntaan, tällä sopimustoiminnalla on teoreettista elinaikaa seitsemän kertaa kolme vuotta, noin 20 vuotta. Sen jälkeen tuon veden tila on sellainen, ettei lohikalojen lisääntyminen siinä enää onnistu. Siinä on mennyt saamelaisen ikimuistoinen nautintaoikeus. Siinä on mennyt urheilukalastajien urheilukalastusmahdollisuudet. Siinä on tämä tarina päättynyt kokonaisuudessaan. Siinä määrin vakavasta asiasta tässä on kysymys.

Täällä tuskin monikaan miettii sitä, minkälainen bioindikaattori merilohi Tenojoessa tai Näätämöjoessa on. Näätämöjoessa tilanne on vielä pahempi ja ongelma akuutimpi kuin Tenojoessa.

Toisin sanoen elämän turvaamiseksi merilohille täytyisi ryhtyä sen tasoihin toimiin, että tämä ongelma poistuisi. Kun tämä menee nyt käsittelyyn ulkoasiainvaliokuntaan, ulkoasiainvaliokunnan pitäisi olla nyt siinä profiilin nostossaan sillä tiellä, että neuvotellaan Neuvostoliiton ja Norjan kanssa sellaisia kansainvälisiä sopimuksia ja kahdensivisiä sopimuksia, että lohikaloillekin elämisen mahdollisuudet tulevaisuuteen turvataan.

Toisekseen kannattaisi miettiä perustuslakivaliokunnassa juuri niitä näkökohtia saamelaisen perinteisestä oikeudesta, jotka ed. Pokka toi esille.

Ja kolmanneksi, jos sitten jotakin jää, arvoisa puhemies, niin sitten urheilukalastajakin voisi siellä joskus piipahtaa. Onneksi tämä sopimus Suomen puolelta merkitsee sitä, että sääntelymahdollisuudet urheilukalastuksen osalta paranevat, jos vain sääntelijällä on tahtoa toimia viisaasti.

Tässä on pikkuisen surkukupaisana piirteensä se kiire, millä tämä esitys on eduskuntaan tuotu. On pyritty tälle kalastuskaudelle saamaan tämä sopimus hyväksytyksi Suomen puolelta. Se kausi vain alkoi kolme päivää myöhemmin kuin esitys on annettu eduskunnalle. Se jo edellyttää aika nopeaa lainsäädäntötoimintaa eduskunnalta, kun sattui tuo vappukin väliin. Siis näin on tavallaan "tyrity" tämä asia jo käsitteellisesti ja tuotu valtavalla kiireellä ja haluttu, että tämä nyt ota tai jätä -kilpailussa hoidetaan

hetkessä kuntoon. En antaisi tälle arvolausetta, että tämä on hyvä lainsäädäntötapa.

Ed. P o k k a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Pulliainen ansiokkaassa puheenvuorossaan toi esille nämä monet uhat, joita Tehon lohikantaan tällä hetkellä ilman saasteiden ja monen muun asian takia ulottuu. Ne ovat kyllä hyviä, mutta hän toi esille sen olennaisen kysymyksen, mitä tätä Tenon sääntöasian valmistelua vaivaa, että sitä hoitaa ulkoasiainministeriö ja sen käsittelee täällä ulkoasiainvaliokunta, joilla ei ole oikeastaan käytännössä asiallisesti mitään tekemistä kalastuselinkeinon kanssa. Norjassahan tätä hoitaa kalastusministeriö. Asiallisesti tämä on väärä foorumi, että tätä hoidetaan kuin diplomaattista sopimusta, kun on kysymys ihmisten leivästä. Jatkossa tämä neuvotteluinstrumentti pitäisi saada kokonaisuudessaan maa- ja metsätalousministeriön puolelle. Ulkoministeriö voisi antaa siinä asiantuntija-apua.

Minusta ed. Pulliaisen esille tuoma ajatus siitä, että asianomainen valiokunta, siis maa- ja metsätalousvaliokunta, antaisi tästä oman lausuntonsa, olisi kyllä paikallaan. Nimittäin kalastuskausi on jo alkanut, joten siinä mielessä minusta Suomen hallitus on jo "ryypännyt faतालinsa", jos saa juristin kieltä käyttää. Tämä sääntö kyllä ennättää tulla seuraavaksi kalastuskaudeksi voimaan. Kyllä kai vanhalla yksikesä pärjätään, kun on pärjätty viisi vuotta.

Ed. T e n h i l ä : Herra puhemies! Aina silloin tällöin otetaan yhteyttä niitten ihmisten taholta, jotka ovat Tenojoen varrelta hankkineet itselleen virkistys- tai lomapaikan ja haluavat tietää, mitkä heidän oikeutensa kalastukseen ovat siellä. Täällähän on todettu moneen otteeseen, mikä se on, jo tässäkin keskustelussa, mutta toivoisin, että kun valiokunta käsittelee asiaa, se ottaisi huomioon sen seikan, mikä näytti olleen tänään tänne eduskunnalle tullessa kirjeessä, jossa eräät henkilöt toteavat seuraavaa:

"Tietojen mukaan kyseisessä kalastussääntöä ei ole otettu huomioon edes kohtuullisesti korkeimman oikeuden päätöstä, joka on annettu Utsjoen vesipiirin rajankäynnin yhteydessä 27.6.1984. Korkein oikeus on mainituissa päätöksessään todennut: 'Jokaiselle kiinteistölle, jolla on oikeus yhteisiin vesiin, kuuluu sen omistajan asuinpaikasta tai muista omistajien henkilöön liittyvistä seikoista riippumatta

oikeus kalastukseen paitsi kiinteistön omalla vesialueella myös lohkokunnan yhteisillä vesialueilla. Tästä huolimatta hallituksen esityksessä eduskunnalle kohdassa Yleisperustelut, sivu 2, kerrotaan: 'Ne kalastusoikeuden haltijat, jotka eivät vakituisesti asu kyseisissä joki-laaksoissa, on tämän mukaisesti rinnastettu kalastusmääräysten osalta urheilukalastajiin', eli meille korkeimman oikeuden antamat kalastus-oikeudet kumotaan.

Jos eduskunta hyväksyy uuden Tenon kalastussäännön ehdotetussa muodossa, niin se rajoittaa meidän ulkopaikkakuntalaisten vesioikeuksien omistajien perusoikeuksia kuten omistusoikeutta tavalla, joka on ristiriidassa hallitusmuodon 6 §:n kanssa. Näin ollen sopimus tulisi saattaa Suomessa voimaan perustuslain säätämisyjärjestyksessä. Mikäli eduskunta kuitenkin hyväksyy kyseessä olevan kalastussäännön asian mahdollisen kiireellisuuden takia, eduskunta laatinee pönten, jossa Tenon kalastussääntötoimikuntaa kehoitetaan viipymättä korjaamaan omistusoikeutta rajoittavat epäkohdat. Paha epäkohta esimerkiksi on jo se, että meillä ei ole oikeutta rekisteröidä edes yhtä venettä omaan käyttöömme." — Täällä on allekirjoitukset Olavi Hallavuo ja Jaakko Salmela.

Herra puhemies! Tämän haluaisin esittää sen takia erityisesti, että kun tämä valiokunnassa on, niin tämän tyyppiset asiat selvitettäisiin, että ne etelästä olevat henkilöt, jotka ovat hankineet Tenojoen varrelta itselleen lomapaikat ja useinkin ehkä siinä uskossa, että saavat myös kalastaa, tietäisivät omat oikeutensa.

Ed. Jääskeläinen: Arvoisa puhemies! Viime perjantaina, kun tämä asia oli ensimmäisen kerran esittelyssä, toivoin, että nimenomaan perustuslakivaliokunta pyytää lausunnon niiltä asiantuntijoilta, jotka silloin mainitsin. Nyt ed. Pulliainen niin kuin myös ed. Pokka ovat toivoneet, että tästä pyydetäisiin myös maa- ja metsätalousvaliokunnan lausunto. Yhdyin näihin toiveisiin.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään ulkoasiainvaliokuntaan, jonka tulee pyytää lausunto perustuslakivaliokunnalta.

Lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti

lakivaliokuntaan

11) Hallituksen esitys n:o 54 laiksi laintarkastuskunnasta annetun lain muuttamisesta

laki- ja talousvaliokuntaan

12) Hallituksen esitys n:o 55 laiksi vesilain muuttamisesta

sivistysvaliokuntaan

13) Hallituksen esitys n:o 58 laiksi urheiluopistojen valtionavusta annetun lain muuttamisesta

valtiovarainvaliokuntaan

14) Valtioneuvoston päätös 20 päivältä huhtikuuta 1989 puuvapaasta painopaperista suoritettavasta vientitalletuksesta annetun valtioneuvoston päätöksen kumoamisesta (VNP n:o 3)

sivistysvaliokuntaan

15) Eduskunnan kirjaston kertomus vuodelta 1988 (K n:o 5)

16) Liikennevaliokunnan mietintö n:o 3 (HE n:o 13)

pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään kello 17.40.

Täysistunto lopetetaan kello 17.32.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Erkki Ketola

